

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากอัลกุรอาน¹ อัลหะดีษ² เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแยกเป็นหัวข้อต่างๆดังนี้

- 2.1 ความหมายของพฤติกรรมการเรียนการสอน
- 2.2 ความสำคัญของพฤติกรรมการเรียนการสอน
- 2.3 พฤติกรรมการเรียนการสอนที่ดี
- 2.4 การจัดการเรียนการสอนของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ
- 2.5 พฤติกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในด้านต่างๆ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของพฤติกรรมการเรียนการสอน

คำว่า “พฤติกรรมการเรียนการสอน” ประกอบด้วยคำสองคำมารวมกัน นั่นคือ “พฤติกรรม” และ “การเรียนการสอน” ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

2.1.1 ความหมายของพฤติกรรม (Behavior)

พฤติกรรมเป็นคำที่นำมาใช้อย่างกว้างขวาง ความหมายพฤติกรรม ได้มีผู้ให้ทัศนะต่างๆ ดังต่อไปนี้

พวงทอง ป็องภัย (2530 : 2) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง ปฏิบัติหรือกิจกรรมทุกชนิดของสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ที่ปรากฏออกมาอาจจะสังเกตได้หรือไม่ได้

¹ อัลกุรอานมาจากรากศัพท์ในภาษาอาหรับแปลว่า การอ่าน หรือ การรวบรวม อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงประทานคัมภีร์อัลกุรอานแก่มีมุหัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นศาสนทูตคนสุดท้ายและคัมภีร์นี้ก็เป็นคัมภีร์สุดท้ายที่พระเจ้าได้ส่งมาให้แก่มวลมนุษยชาติ คัมภีร์อัลกุรอานนี้ได้ประทานมาเพื่อยกเลิกคัมภีร์เก่าๆ ที่เคยได้ทรงประทานมาในอดีต

² อัลหะดีษ หมายถึง สิ่งที่พาดพิงไปยังท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ อันเกี่ยวกับคำพูด การกระทำ และการยอมรับ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2531 : 580) ให้ความหมายพฤติกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำหรือแสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด ความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า

อรุณ รักธรรม (2534 : 14 อ้างถึงใน ถนน แสงบุญ, 2548 : 9) ให้ความหมายพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกหรือการเกิดปฏิกิริยาเมื่อเผชิญกับสิ่งภายนอก การแสดงออกนั้นอาจเกิดอุปนิสัยที่ได้สะสม หรือเกิดจากความเคยชิน อันได้รับจากประสบการณ์และการอบรมก็ตาม การแสดงออกนี้อาจเป็นได้ทั้งรูปคล้ายตามหรือต่อต้าน และอาจเป็นได้ทั้งคุณและโทษต่อทั้งเจ้าของพฤติกรรมเองและสิ่งภายนอก

สุภาภรณ์ โกสิย (2538 : 11) ให้ความหมายของพฤติกรรมตามแนวคิดของ นักจิตวิทยาแนวพฤติกรรมศาสตร์ว่า พฤติกรรมหมายถึง การเคลื่อนไหวทางกายหรือทางสรีรวิทยา ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางกายและทางสังคม เป็นที่สังเกตเห็นได้

กรีซ สืบสนธิ์ (2538 : 148) ได้กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่ปรากฏแก่การรับรู้ของผู้อื่นทั้งกาย วาจา และอื่นๆ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นภาพรวมของบุคคลผู้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ เป็นสิ่งที่เลือกประพฤติดูหรือแสดงออกได้

สร้อยตระกูล (ดิยานนท์) อรรถมานะ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมว่าเป็นสิ่งที่บุคคล กลุ่ม หรือองค์การประพฤติดูปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่เปิดเผย หรือซ่อนเร้น ทั้งนี้ รวมถึงกระบวนการภายในอื่นๆ ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ทักษะ

เกแกนและซีเกล อ้างถึงใน ถวิล ชาราโกชนและสรันย์ คำวิสุข (2544 : 3) ได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างมากมายที่เป็นการกระทำของร่างกายในแต่ละวัน โดยเริ่มตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า หาว เหยียดแขนขา แต่งตัวและกินอาหารเช้าและการกระทำอีกมากมายจนกระทั่งเรากลับไปที่เตียงนอนและนอนหลับนั้นหมายความว่าตลอดวันหนึ่งที่ผ่านมาเราต้องเดิน พุด เรียน ทำงาน เล่น หัวเราะหรือในบางครั้งก็ร้องไห้

สงวนศรี วิรัชชัย (2547 : 4) ให้ความหมายพฤติกรรมโดยเน้นไปที่พฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ว่าหมายถึง ปฏิกริยาที่เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำของบุคคลซึ่งมีสาเหตุจากคนอื่น ตัวเองหรือสถานการณ์สภาพแวดล้อมทางสังคม

จากความหมายดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยา การกระทำของสิ่งมีชีวิตที่แสดงออกมาหรือไม่แสดงออก ไม่ว่าจะกระทำนั้นผู้ที่กระทำจะกระทำโดยที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัว เป็นการกระทำที่ดีหรือไม่ดี และปฏิกริยาหรือการกระทำนั้นคนอื่นจะสามารถสังเกตเห็นได้หรือไม่ก็ได้ก็ตามอาจมีสาเหตุจากตัวเองหรือสถานการณ์แวดล้อมก็ได้

2.1.2 ความหมายของการเรียนการสอน

การเรียนการสอน เป็นงานหลักของครู ซึ่งปัจจุบันถือว่าครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่บุคคลในวิชาชีพนี้ ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกศึกษา อบรมมาโดยเฉพาะ เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกวิธีปฏิบัติงานที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การสอน ครูต้องมีการฝึกฝนด้านการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการทำงานเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆ และต้องมีมาตรฐานของวิชาชีพ การที่ครูสามารถปฏิบัติงานการสอนได้ดีขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานศาสตร์ว่าด้วยการสอนกับศิลปะของการสอนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการสอนสูงสุด (มโนทัศน์สำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน, 2550: ระบบออนไลน์)

แลงฟอร์ด (Langford 1968 : 114 อ้างถึงใน มโนทัศน์สำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน, 2550 : ระบบออนไลน์) กล่าวว่า การเรียนการสอน คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลคนหนึ่งยอมรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคคลอีกคนหนึ่ง (การสอนจึงเป็นกิจกรรมที่ครูกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้)

จูไรต์นีย์ นิพัทธสัจจ์ (2529 : 42) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนว่าผู้สอนจะต้องกำหนดแบบหรือกิจกรรมการสอนแก่นักเรียนเพื่อให้การสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงสำคัญในการสอน คือ ความต้องการของผู้เรียน การจูงใจ การฝึกทักษะการจัดลำดับก่อนหลังให้สัมพันธ์กัน การแจ้งผลการเรียนอย่างสม่ำเสมอรวมทั้งครูผู้สอนจะต้องเข้าใจด้วยว่าประสิทธิผลในการสอนแบบต่างๆที่เคยใช้ เช่น การสอนแบบบรรยายอภิปราย ทดลองและค้นคว้าด้วยตนเอง พิจารณาว่าการสอนแบบใดเกิดผลดีแก่ผู้เรียนมากที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537 : 72) ให้ความหมายไว้เป็น 2 คำ คือการสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และการเรียนการสอนมีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2539 : 3) อธิบายความหมายการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือ สร้างและชักจูงผู้เรียนไปสู่เป้าหมายบางประการ

โฮว์และดันแคน (Houg and Duncan, 1970 : 2-4 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 10) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอนหมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักการ

และเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ ดังนั้น การสอนจึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ 4 ด้าน คือ

ก. ด้านหลักสูตร เป็นการศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความเข้าใจในจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มวิชา การตั้งจุดประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับท้องถิ่น

ข. ด้านการสอน เป็นขั้นตอนของการเลือกวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

ค. ด้านการวัดผล เป็นขั้นตอนการเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม และขั้นตอนการวิเคราะห์ผล

ง. ด้านการประเมินผลการสอน เป็นขั้นตอนในการประเมินผลทั้งหมด ตั้งแต่การวางจุดประสงค์การเรียนรู้ การเลือกเนื้อหา วิธีสอน ตลอดจนความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของการวัดผลที่ครูได้กระทำ

กูด (Good, 1973 : 588 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 10) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 2 ลักษณะคือ

ก. เป็นความหมายอย่างกว้างๆ หมายถึง การจัดสถานการณ์ สภาพการณ์หรือกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระเบียบแบบแผน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ข. ลักษณะที่สอง เป็นนความหมายอย่างแคบ หมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่วไป

ไวลด์ (Wiles, 1975 : 126 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 11) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 4 ลักษณะดังนี้

ก. การสอน คือ การชี้แนะ การช่วยเหลือ แนะนำการจัดหาวัสดุและส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่างๆ ที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น

ข. การสอน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริงให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนได้เข้าใจและรับไว้ได้

ค. การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง

ง. การสอน คือ การแนะนำแนวทางให้แก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาการไปในทางที่พึงประสงค์ ตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สมุน อมรวิวัฒน์ (2533 : 460 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 11) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่

ก. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อมและครูกับสิ่งแวดล้อม

ข. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่

ค. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

จากความหมายของการเรียนการสอนที่บรรดานักการศึกษาต่างๆ ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนการสอน คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการสอนหรือความพยายามของครูในการจัดประสบการณ์หรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นกระบวนการในการการสร้างสถานการณ์แวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยการเลือกวิธีการสอน เทคนิควิธีต่างๆ ที่เหมาะสมและต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับสิ่งแวดล้อม อันมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทางที่พึงประสงค์

2.1.3 ความหมายของพฤติกรรมการเรียนการสอน

พฤติกรรมการเรียนการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนซึ่งครูผู้สอนที่ได้แสดงออกมาในขณะที่ทำการสอน กล่าวได้ว่ามีความสำคัญและมีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาทางด้านต่างๆ ของนักเรียนเป็นอย่างมากที่จะได้รับความรู้ถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุดอันเกิดมาจากพฤติกรรมการสอนของครู

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2526 : 112) ประชุม รอดประเสริฐ (2526 : 24) พวงทอง ป้องภัย (2530 : 2) สงวนศรี วิรัชชัย (2547 : 4) สร้อยตระกูล (ตวยานนท์) อรรถมานะ(2542 : 14) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมว่า หมายถึง ปฏิบัติการกระทำ ของสิ่งมีชีวิตที่แสดงออกมาหรือไม่แสดงออก ไม่ว่าจะการกระทำนั้นผู้ที่กระทำจะกระทำโดยที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัว เป็นการกระทำที่ดีหรือไม่ดีและปฏิบัตินั้นคนอื่นจะสามารถสังเกตเห็นได้หรือไม่ก็ได้ก็ตาม อาจมีสาเหตุจากตัวเองหรือสถานการณ์แวดล้อมก็ได้

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2539 : 3) ธีระ รุญเจริญ (2525 : 145) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537 : 72) เสริมศรี ไชยสร (2526 :12) สมุน อมรวิวัฒน์ (2533 : 460 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 11) โฮว์ และดันแคน (Houg and Duncan, 1970 : 2-4 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 10) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่า การเรียนการสอนหมายถึง คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการสอนหรือความพยายามของครูในการจัดประสบการณ์หรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็น

กระบวนการในการการสร้างสรรค์สถานการณ์แวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยการเลือกวิธีการสอน เทคนิควิธีต่างๆ ที่เหมาะสมและต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน นักเรียนกับ สิ่งแวดล้อมและครูกับสิ่งแวดล้อม อันมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทางที่พึงประสงค์

เมื่อนำความหมายของคำว่าพฤติกรรมและการเรียนการสอนมารวมกัน สรุปได้ว่า พฤติกรรมเรียนการสอน หมายถึง การกระทำที่ครูแสดงออกถึงความพยายามของครูในการจัด ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมให้ไปในทางที่พึงประสงค์

ดังนั้น สรุปได้ว่า พฤติกรรมการเรียนการสอนเป็นการกระทำหรือกิจกรรมที่ครู แสดงออกในขณะที่ปฏิบัติการสอน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียน ไปในทางที่พึงประสงค์อีกทั้ง พฤติกรรมการเรียนการสอนแสดงให้เห็นความสามารถของครูผู้สอนและการประเมินผลการสอน ของครูผู้สอนจะนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนอย่างเป็นระบบ

2.2 ความสำคัญของพฤติกรรมกรเรียนการสอน

ถนอม แสงบุญ (2548 : 13-14) ได้ให้ความสำคัญของพฤติกรรมกรเรียนการสอนไว้ว่า พฤติกรรมกรเรียนการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา ถ้าครูมีพฤติกรรมกรเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และในทางกลับกันถ้าครูมีพฤติกรรมกรสอนที่ไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนก็จะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา โดยได้ระบุไว้ใน หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 9 (4) ว่า “มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง” และได้กำหนดหลักการดำเนินการไว้ในหมวด 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 ว่า “ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ”

(วุทธิศักดิ์ โภชนกุล, 2550 : ระบบออนไลน์) ทั้งนี้การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องนั้นจะทำให้ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพอีกทั้งยังตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมการสอนที่ดีอีกด้วย

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2524 : 121-124 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมการสอนของครูไว้ดังนี้

ก. พฤติกรรมการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ข. สมรรถภาพเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ และอุปนิสัยหรือบุคลิกภาพที่ก่อให้เกิดความสามารถในการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์ ครูที่ดีและมีประสิทธิภาพในการสอนจึงจำเป็นต้องมีสมรรถภาพด้านการปฏิบัติการสอน

ค. พฤติกรรมการสอนของครูแสดงออกได้หลายลักษณะต่างๆ กัน การที่ได้ทราบพฤติกรรมการสอนของครูที่เป็นปัจจุบัน จะช่วยให้ทราบแนวโน้มพฤติกรรมการสอนของครูว่าเป็นไปในทางที่พึงประสงค์ตามหลักการหรือไม่ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและควบคุมพฤติกรรมของครูได้

ง. ความเข้าใจแนวคิดของบทบาทและเข้าใจตนเองจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการสอนของครูได้ดียิ่งขึ้น

จ. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูด้านการปฏิบัติการสอนจะช่วยให้ครูปรับปรุงแก้ไข ควบคุม และพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูได้

กล่าวได้ว่าพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อคุณภาพการศึกษา ซึ่งส่งผลให้เห็นเด่นชัดในรูปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยพฤติกรรมที่ครูแสดงออกจะส่งเสริมหรือลดทอนการเรียนรู้ของผู้เรียนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการสอนของครูเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

2.3 พฤติกรรมการเรียนการสอนที่ดี

การที่ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ดีเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เกิดการพัฒนาการที่ดีมีประสิทธิภาพสูงสุดจากการได้รับการเรียนรู้ที่เกิดจากพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ดีของครูผู้สอน

2.3.1 ลักษณะของพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ดี

นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมการสอนที่ดีว่ามีลักษณะดังนี้
 บำรุง กลัดเจริญและฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2525 : 109-121 อ้างถึงใน ถนอม แสง
 บุญ, 2548 : 15) กล่าวถึงลักษณะการสอนที่ดีว่าควรมีลักษณะดังนี้

ก. มีความมุ่งหมายของบทเรียนและให้มีการเตรียมเนื้อหา อุปกรณ์ การ
 ประเมินผลให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น

ข. ต้องยึดเด็กเป็นหลัก

ค. ครูต้องสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเรียนรู้

ง. ควรมุ่งให้เด็กได้ทั้ง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติ

จ. ต้องเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ฉ. ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดค้นหาเหตุผลความเป็นไป

ช. ควรจะสัมพันธ์กับเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

ซ. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการดำเนิน

กิจกรรม

ฌ. ไม่ควรยึดมั่นแต่เพียงวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่ง

ญ. ต้องมีการประเมินผลตลอดเวลา

ฎ. การสอนที่ดีย่อมเริ่มต้นจากการตั้งความมุ่งหมาย การกำหนดวิธีสอน การใช้
 อุปกรณ์และการวัดผลให้สอดคล้องกับตารางวิเคราะห์หลักสูตร โครงการสอนและประมวลการ
 สอน

อภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 11-13) ได้กล่าวถึงลักษณะของการสอนที่ดีไว้ ดังนี้

ก. เป็นการสอนที่มีการเตรียมการสอนมาอย่างดี ครบองค์ประกอบของการสอน
 อันได้แก่ จุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและการวัดและ
 การประเมินผล

ข. เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และ
 จิตใจ

ค. เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
 เนื้อหาและผู้เรียน

ง. เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง

จ. เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ด. เป็นการสอนที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และตลอดไป

ข. เป็นการสอนที่เร้าความสนใจผู้เรียน

ค. เป็นการสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศทางด้านวัตถุและจิตใจ

ง. เป็นการสอนที่ผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาได้อย่างเหมาะสม

จ. เป็นการสอนที่ส่งเสริมการปกครองระบบประชาธิปไตย

ฉ. เป็นการสอนที่มีกระบวนการโดยมีขั้นนำ ขั้นสอนและขั้นสรุป

ช. เป็นการสอนที่มีการวัดและการประเมินผลทั้งก่อน ระหว่างและหลังจากสิ้นสุดการเรียน

ซ. เป็นการสอนที่ผู้สอนสอนด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู

ชา. นายชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 109 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 15) ได้เสนอแนวการสอนที่ดีไว้ดังนี้

ก. ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงมากที่สุด

ข. ต้องมีจุดประสงค์ของบทเรียน

ค. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ง. ต้องมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา

จ. ต้องมีการเตรียมการสอนอย่างดี

ฉ. ต้องมีสื่อการสอน

ช. ต้องส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นหมู่คณะ

ซ. ต้องมุ่งให้เด็กได้รับทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี

ด. ต้องใช้วิธีสอนหลายแบบปนกัน

ด. ต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนทำ

จ. ต้องมีการจูงใจ

ฉ. ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดหาเหตุผล

ช. ต้องสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเรียนรู้

ค. ต้องส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ใหม่

ค. ควรสอนให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสมากที่สุด

ง. สอนตามกฎแห่งการเรียนรู้

จ. ต้องส่งเสริมให้เด็กแก้ปัญหาด้วยตนเอง

- ค. ต้องสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน
- ด. ต้องมีการเร้าความสนใจก่อนทำการสอนเสมอ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับหลักและลักษณะพฤติกรรมการสอนที่ดี ดวงเดือน พะยอมหอม (2540 : 25-26) กล่าวสรุปถึงหลักและลักษณะพฤติกรรมการสอนที่ดีว่ามีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. มีการเตรียมและวางแผนการสอนที่ดีล่วงหน้าทั้งด้านการตั้งวัตถุประสงค์ในกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน ตลอดจนการประเมินผล

ข. การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพยายามให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง โดยการได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างทั่วถึง

ค. ใช้วิธีสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับเรื่องที่สอน

ง. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน รวมถึงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

จ. สอนตามกฎแห่งการเรียนรู้ มีการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง

ฉ. สอนให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ในการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ช. มีการติดตามประเมินผลและแจ้งให้ผู้เรียนทราบตลอดจนติดตามปรับปรุงข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น ครูผู้สอนที่มีพฤติกรรมเรียนการสอนที่ดีนั้นจะกระทำการสอนอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพเพราะจะมีการเตรียมตัวในการสอนล่วงหน้า มีวิธีการสอนที่หลากหลายเตรียมรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น มีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สอนให้นักเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการประเมินผลการเรียนการสอนอีกทั้งยังปรับปรุงข้อบกพร่องของผู้เรียนอีกด้วย

2.3.2 พฤติกรรมเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

วิชาชีพครูจัดอยู่ในประเภทอาชีพชั้นสูง จึงจำเป็นต้องมีสถาบันหรือองค์กรเพื่อพิทักษ์ประโยชน์และส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่ครูอาจารย์ โดยเฉพาะ องค์กรหรือสถาบันอาชีพของครูดังกล่าวนี้ก็คือ “คุรุสภา” (สุนทร มุสิกรังสี, 2535 : 19)

ครูศึกษาคำถึงดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาในด้านมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูและวิชาชีพครูเป็นที่ศรัทธาแก่ผู้ปกครองและสังคมครูสภาโดยคณะกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครู ควรมีลักษณะพื้นฐาน 4 ประการ คือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม จรรยาบรรณและมุ่งมั่นพัฒนา (สุนทร มุสิกรังสี, 2535 : 19)

รอบรู้ คือ จะต้องรู้หลักสูตรโดยเฉพาะนโยบายการศึกษาในระดับที่ตนรับผิดชอบ รู้เนื้อหา วิธีสอน รู้หลักการวัดและประเมินผลทางการศึกษารวมทั้งรู้สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (สุนทร มุสิกรังสี, 2535 : 19)

สอนดี คือ จะต้องทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการสอนของตน อีกทั้งสามารถให้บริการเชิงแนะแนว บริการด้านกิจกรรมและสุขภาพอนามัยแก่ผู้เรียน จัดทำสื่อการเรียนการสอนได้ รวมทั้งสามารถปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน (สุนทร มุสิกรังสี, 2535 : 19)

มีคุณธรรมตามจรรยาบรรณ คือ ให้ความรักความเมตตาต่อเด็ก ให้ความสำคัญ ยุติธรรมต่อนักเรียนอย่างทัดเทียมกัน มีความรัก ความศรัทธาในอาชีพครู มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติหน้าที่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัยในตนเอง มีความขยัน มีความอดทน รู้จักประหยัด และมีความเป็นประชาธิปไตย (สุนทร มุสิกรังสี, 2535 : 20)

มุ่งมั่นพัฒนา คือ รู้จักสำรวจและปรับปรุงตัวเองสนใจใฝ่รู้และศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ รู้จักเพิ่มพูนวิทยฐานะของตนเองและคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย (สุนทร มุสิกรังสี, 2535 : 20)

บรรเจิด อาจแก้ว (2542 : บทคัดย่อ อ้างถึงใน เพ็ญสิริ สมเสียง, 2550 : 30) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูมัธยมศึกษา จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ครูมัธยมศึกษามีการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูสภา พ.ศ. 2537 อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน การให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาและชุมชน แต่ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู อยู่ในระดับน้อย

โดยสรุปแล้วพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้น ครูจะต้องมีการเตรียมและวางแผนการเรียนการสอนที่ดีล่วงหน้า ใช้วิธีสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และที่ขาดไม่ได้ นั่นคือ ครูควรมีลักษณะพื้นฐาน 4 ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในส่วนของพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่ดีในอิสลามนั้นผู้วิจัยขอแนะนำเสนอบทเรียนจากชีวประวัติของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ในด้านการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ เป็นผู้ประสบความสำเร็จในการสอนมากที่สุดและการจัดการเรียนการสอนของท่านนั้น

เป็นการสอนที่มีลักษณะองค์รวมที่ครอบคลุมทักษะต่างๆจนสามารถสร้างอุมมะห์แห่งอัลกุรอานได้สำเร็จจึงถือว่าท่านคือต้นแบบด้านการเรียนการสอนที่แท้จริง สมควรที่มุสลิมนำไปเป็นตัวอย่างในการปลูกฝังอย่างแท้จริงมิใช่มีแต่ลอกเลียนแบบจากนักวิชาการจากตะวันตก (Muhammad bin Endut. Jurnal Pendidikan Islam Jilid 3, 1993 อ้างถึงใน โมเดลการสอนศาสนาอิสลาม, 2549 : ระบบออนไลน์) ดังที่จะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

2.4 การจัดการเรียนการสอนของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ

การจัดการศึกษาเพื่อให้การศึกษาแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์¹ ของท่านนั้นนอกจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ทำแบบอย่างบุคลิกภาพของท่านเป็นแบบอย่างต่อบรรดาเศาะหาบะฮ์แล้วท่านยังได้กำหนดวิธีการสอนอย่างชัดเจนและนำไปปฏิบัติจนกระทั่งการให้การศึกษาอบรมของท่านนั้นประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดีซึ่งจะขอเสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนของท่านอันประกอบด้วยหลักสูตรการเรียนการสอนและวิธีการเรียนการสอนดังนี้ (โมเดลการสอนศาสนาอิสลาม, 2549 : ระบบออนไลน์)

2.4.1 หลักสูตรการเรียนการสอน

อัลลอฮ์ ﷻ ได้เตรียมหลักการไว้ให้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ เป็นการเฉพาะด้วยการประทานวะฮยูให้แก่ท่านทั้งที่เป็นอัลกุรอาน² หะดีษกุดซีย์³ และหะดีษนะบาวีย์⁴ ดังอัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสยืนยันในอัลกุรอานว่า

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

(3-4 :)

¹ เศาะหาบะฮ์ คือ เหล่าสหายหรือมิตรสนิทของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ พวกเขาคือกลุ่มคนที่อุทิศชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ

เศาะหาบะฮ์ คือ คือกลุ่มคนที่สู้รบกับพวกกุฟาร์ (ผู้ปฏิเสธศรัทธาในอัลลอฮ์ ﷻ)

เศาะหาบะฮ์ คือ คือกลุ่มคนที่หะดีษและอัลกุรอานยกย่อง

² อัลกุรอานมาจากกรากศัพท์ในภาษาอาหรับแปลว่า การอ่าน หรือ การรวบรวม อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงประทานคัมภีร์อัลกุรอานแก่บิหมัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นศาสนทูตคนสุดท้ายและคัมภีร์นี้ก็เป็นคัมภีร์สุดท้ายที่พระผู้เป็นเจ้าได้ส่งมาให้แก่มวลมนุษยชาติ คัมภีร์กุรอานนี้ได้ประทานมาเพื่อยกเลิกคัมภีร์เก่า ๆ ที่เคยได้ทรงประทานมาในอดีต

³ หะดีษกุดซีย์ คือ หะดีษที่รายงานโดยท่านบิหมัมมัด ﷺ ด้วยสายรายงานของท่านเอง พาดพิงถึงอัลลอฮ์ ﷻ

⁴ หะดีษนะบาวีย์ คือ สิ่งที่พาดพิงไปยังท่านบิหมัมมัด ﷺ อันเกี่ยวกับคำพูด การกระทำ และ การยอมรับ

ความว่า “และเขาไม่พบคนพื้นฐานของอารมณ์¹ ของเขานอกจากเขาพูดด้วยวะหฺยู
ที่ถูกประทานลงมาแก่เขา”² (อันนัจญ์มฺ : 3-4)

ดังนั้นท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ จึงมีหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์ และมีความเหมาะสม
ในการใช้เพื่อให้เกิดการศึกษาแก่บรรดาเศาะหาบะฮฺเพราะเป็นหลักสูตรที่กำหนดโดยอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรง
ปรีชาญาณเป็นอย่างยิ่ง

2.4.2 วิธีการเรียนการสอนของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ

การเรียนการสอนของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เป็นวิธีการสอนที่ประสบความสำเร็จ
ในการสอนมากที่สุดเพราะการสอนของท่านนั้นเป็นการสอนที่มีลักษณะองค์รวมที่ครอบคลุม
ทักษะต่างๆอีกทั้งยังสามารถสร้างอุมมะฮ์แห่งอัลกุรอานได้สำเร็จจนถึงทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งของ
วิธีการสอนของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ มีดังต่อไปนี้

2.4.2.1 การสอนแบบบรรยาย

เป็นวิธีสอนที่ท่านใช้สอนในมัสยิดหรือในบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทุกๆ วันศุกร์
ยิ่งใกล้ๆ เวลาที่ท่านจะเสียชีวิตท่านได้เน้นการสอนแบบบรรยายโดยเฉพาะในเทศกาล
หัจญ์อ้อลา³ ท่านได้บรรยายทั้งที่ทุ่งอะรอฟะฮ์ ทุ่งมินาใกล้บ่อน้ำอษีร์และหุบเขาอฺหฺุด (โมเดลการ
สอนศาสนาอิสลาม, 2549 : ระบบออนไลน์)

ในเทศกาลหัจญ์อ้อลาที่บรรยายกาศที่เต็มไปด้วยความบะเราะกะฮฺนี้ ท่านเราะสูล
ุลลอฮฺ ﷺ มีโอกาสอ่านคฺฎุบะฮฺ (สอนแบบบรรยาย) ซึ่งถือเป็นองค์รวมแห่งศาสน์อิสลามซึ่ง
สามารถสรุปประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้

ก. ด้านการศึกษา โดยการสร้างความเข้าใจและให้ความรู้แก่บรรดา มุสลิมิน
เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมสำหรับการประกอบพิธีหัจญ์มับบรฺฮฺซึ่งไม่มีผลตอบแทนใดๆ ที่คู่ควร

¹ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยืนยันถึงการเป็นนบีของมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นบ่าวและเราะสูลของพระองค์ พระองค์ทรงสาบานด้วยดวงดาวเมื่อมัน
คล้อยตกลงมาว่า มุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวกูเรซตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งมีอายุได้ 40 ปีเขามิได้เป็นคนหลงผิดซึ่งพวกเขา
ก็รู้กันดี เขาไม่เคยมีความเชื่อมั่นที่ผิดๆ

² อัลกุรอานเป็นวะหฺยูที่ถูกประทานลงมาให้แก่มุฮัมมัด ﷺ ดังนั้น สิ่งที่เขาพูดและเรียกร้องเชิญชวนและสิ่งที่เขาปฏิบัตินั้นเป็นวะหฺยู
ที่ถูกประทานลงมาให้แก่เขา

³ หัจญ์อะคาวหรือหัจญ์อ้อลาเป็นเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์อิสลามซึ่งเกิดขึ้นในปีที่ 10 ฮ.ศ. ซึ่งนบีมุฮัมมัด ﷺ พร้อมด้วย
บรรดาเศาะหาบะฮฺจำนวนกว่า 100,000 คน ได้เดินทางเข้าสู่มหานครมักกะฮฺเพื่อประกอบพิธีหัจญ์อ้อลาอย่างพร้อมเพรียงกัน

เว้นแต่สำรวจสวรรค์ของอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น เพื่อตอบสนองคำเชิญชวนของอัลลอฮ์ ﷻ ภายใต้บรรยากาศความเป็นภราดรภาพสากลและแสดงตนเป็นบ่าวผู้เคารพภักดี

ข. ด้านความมั่นคงของมนุษย์ ได้ประกาศเจตนารมณ์อิสลามว่าด้วยชีวิตทรัพย์สินสมบัติและเกียรติยศของมนุษย์ ซึ่งผู้ใดก็ไม่มีสิทธิละเมิดรุกรานโดยเด็ดขาด

ค. ด้านทักษะการดำเนินชีวิต อิสลามปฏิเสธทุกกิจการและพฤติกรรมที่เป็นญาฮิลียะฮ์ (แนวคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่ปฏิเสธทางนำแห่งอัลลอฮ์ ﷻ) และสิ่งใดที่ขัดแย้งกับแบบฉบับที่นำเสนอโดยท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ถือเป็นโมฆะและไม่มีคุณค่าตามทัศนะอิสลาม

ง. ด้านเศรษฐกิจ อิสลามถือว่าการประกอบธุรกิจที่ใช้ระบบดอกเบี้ย เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมญาฮิลียะฮ์ที่อิสลามปฏิเสธโดยสิ้นเชิง

จ. ด้านสังคมและครอบครัว กำชับให้ทุกคนให้ความสำคัญกับสตรีและมอบสิทธิที่สตรีพึงได้ในฐานะคุณแม่ ภรรยาและลูกสาวด้วยคำสอนของอิสลาม

ฉ. ด้านการนำต้นแบบสำหรับการดำเนินชีวิต อิสลามได้สั่งเสียให้มุสลิมรับมรดกอันล้ำค่าที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ มอบไว้แก่ประชาชาติ เพื่อเป็นหลักชัยสู่ความสำเร็จทั้งในโลกคุณยาและโลกอะกีเราะฮ์ พร้อมให้หลักประกันว่า トラบใดที่มนุษย์ยึดมั่นในหลักชัยดังกล่าว มนุษย์จะไม่หลงทางแน่นอน หลักชัยดังกล่าวคืออัลกุรอานและสุนนะฮ์

ช. ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยมอบภารกิจหลักแก่ประชาชาติมุสลิมให้ทำหน้าที่เผยแพร่ความดีงามแก่มวลมนุษยชาติ

ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ประการดังกล่าว ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷻ ได้วางรากฐานสร้างสังคมใหม่ด้วยพลังศรัทธาที่สะอาดบริสุทธิ์ สานสายใยความผูกพันแห่งภราดรภาพที่มั่นคง มีความเอื้ออาทร ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมอันสูงส่งภายใต้การนำของผู้นำผู้สร้างไว้ ซึ่งความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต จิตที่มุ่งมั่นอาสา หัวใจที่ยำเกรงและใฝ่อะกีเราะฮ์ (มีสลัน มาหะมะ, 2550 : ระบบออนไลน์)

2.4.2.2 การสอนแบบเล่าเรื่อง

ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷻ ได้ใช้วิธีสอนแบบเล่าเรื่องเพื่อสอนให้ผู้คนเข้าใจศาสนาอิสลามซึ่งการเล่าเรื่องราวของประชาชาติก่อนๆ เรื่องของศาสดาก่อนๆนั้น อัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานอัลกุรอานมาหลายโองการกล่าวถึงบรรดาศาสดาก่อนๆ ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷻ ได้

ยกตัวอย่างการโต้ตอบของนบีอิบรอฮีมกับนัมรูดเพื่อสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานโอองการอัลกุรอานกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمَلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّي
الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ ۗ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي
بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

ความว่า “ผู้เจ้ามิได้พิจารณาถึงกรณีของคนโต้เถียงกับอิบรอฮีมในเรื่องผู้ที่อิบรอฮีมยอมรับว่าเป็นพระผู้อภิบาลของเขากระนั้นหรือ? การโต้เถียงเกิดขึ้นเพราะอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงประทานอำนาจแก่เขา (ซึ่งทำให้เขาโยโสโอหัง) เมื่ออิบรอฮีมได้กล่าวว่า “พระผู้อภิบาลของฉันคือผู้ที่ทรงให้ชีวิตและทรงให้ตายได้ เขาตอบว่าฉันก็ให้ชีวิตและให้ตายได้” ดังนั้นอิบรอฮีมจึงกล่าวว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงนำดวงอาทิตย์มาจากทิศตะวันออก ดังนั้นให้ท่านนำมันจากทิศตะวันตกเกิดเมื่อถูกกล่าวเช่นนั้นพวกที่ปฏิเสธศรัทธานั้นก็จนปัญญา” (แต่พวกเขาก็ยังไม่เชื่อ) เพราะอัลลอฮ์ ﷻ นั้นจะไม่ทรงประทานแนวทางอันถูกต้องแก่ผู้ธรรมทั้งหลาย” (อัลบาคอเราะฮ์ : 258)

ในอายะฮ์ก่อนหน้านี้ได้มีการประกาศว่าอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงช่วยเหลือและผู้ทรงคุ้มครองผู้ศรัทธาและทรงนำเขาออกมาจากความมืด และฏอฆูต³ คือผู้ช่วยเหลือของบรรดาผู้ปฏิเสธและมันได้นำพวกเขาไปสู่ความมืด ในตอนนี้ก็ได้มีการยกเหตุการณ์สามอย่างขึ้นมาเป็นข้อพิสูจน์ เหตุการณ์แรกก็เป็นตัวอย่างของบุคคลที่สัจธรรมได้ถูกนำมาเสนอด้วยข้อโต้แย้งที่ขัดแย้งจนเขาไม่สามารถที่จะหาคำตอบใดๆมาได้แย้งได้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เขาก็ไม่ยอมรับมันเพราะว่าเขาได้ ถูกฏอฆูตชักนำไปในทางที่ผิด ดังนั้นเขาจึงต้องร่อนเร่ไปในความมืด อีกสองตัวอย่างก็คือตัวอย่างของบรรดาผู้ที่มีความเชื่อมั่นอย่างเต็มเปี่ยมในอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงไม่เพียงที่จะนำพวกเขาออกจากความมืดไปสู่แสงสว่างเท่านั้น แต่ยังสามารถนำพวกเขาเป็นประจักษ์พยานแห่งความจริงที่มองไม่

¹ โดยปล่อยนักโทษที่ถูกตัดสินประหารชีวิตให้เป็นอิสระ และประหารชีวิตผู้ต้องหาที่ถูกตัดสินให้เป็นผู้บริสุทธิ์

² ทำให้กษัตริย์นัมรูดจงจวญ ไม่สามารถจะกระทำอะไรได้

³ ฏอฆูต ในภาษาอาหรับนั้นหมายถึง ทุกคนที่ละเมิดขอบเขต อัลกุรอานใช้คำนี้กับคนที่กบฏต่ออัลลอฮ์ ﷻ และอ้างตนว่าเป็นนายและผู้มีอำนาจเหนือบ่าวของพระองค์และบังคับคนอื่นให้เป็นบ่าวของเขา

เห็นอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้พวกเขาสามารถที่จะให้คำยืนยันเกี่ยวกับมันได้ (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2539 : 199)

บุคคลที่อ้างถึงในที่นี้ คือ นัมรุคซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งอิรัก แผ่นดินที่เป็นบ้านเกิดของ นบีอิบรอฮีม คัมภีร์ไบเบิลมิได้กล่าวถึงการขัดแย้งอันนี้ แต่คัมภีร์อัลมุดได้เล่ารายละเอียดของเรื่องนี้ไว้และมีเนื้อหาสาระเหมือนกับที่กูรอานเล่า คัมภีร์อัลมุดกล่าวว่า บิดาของอิบรอฮีมนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นหัวหน้าของกษัตริย์นัมรุคและเป็นทีโปรดปรานของกษัตริย์เป็นอย่างมาก ส่วนอิบรอฮีมผู้เป็นลูกชายของเขานั้นเป็นผู้ที่รักในพระเจ้ามาตั้งแต่เด็ก เมื่ออิบรอฮีมโตขึ้นเขาก็เริ่มเผยแพร่เรื่อง “ความเป็นเอกภาพ” ของพระเจ้าโดยเปิดเผย และประณามการตั้งสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นภาคีร่วมกับอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความจริงที่เขาเผยแผ่ นบีอิบรอฮีมก็ได้ทูลรูปปั้นเทวรูปจนพังพินาศหมดและพ่อของท่านก็รีบรุดไปหากษัตริย์นัมรุคและกล่าวตำหนิลูกชายของตนว่า “เขาทำเช่นนั้น ขอให้ไปเอาตัวมาตัดสินต่อหน้าพระองค์เถิด” ดังนั้นท่านอิบรอฮีมจึงได้ถูกนำมาปรากฏต่อหน้ากษัตริย์และการโต้เถียงกันระหว่างคนทั้งสองดังที่ได้กล่าวมาไว้ตรงนี้ก็เริ่มต้น (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2539 : 199)

ประเด็นของเรื่องในการโต้แย้งเป็นดังนี้ : อิบรอฮีมยอมรับใครเป็นพระเจ้า อัลลอฮฺ ﷻ หรือนัมรุค? การโต้แย้งเกิดขึ้นเพราะความยโสโอหังของนัมรุคผู้บังคับประชาชนของเขาให้ยอมรับว่าเขาเป็นพระเจ้า ไม่ใช่อัลลอฮฺ ﷻ นี่เป็นเรื่องที่ผิดอย่างเห็นได้ชัด เพราะในฐานะที่อัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ที่ทรงประทานอาณาจักรให้แก่เขา เขาควรที่จะยอมรับอัลลอฮฺ ﷻ ว่าเป็นพระเจ้า แทนที่จะเป็นบ่าวผู้กตัญญู เขากลับยโสโอหังจนถึงกับประกาศตนว่าเป็นพระเจ้าของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองของเขา เมื่ออิบรอฮีมไม่อาจที่จะยอมรับสภาพเช่นนี้จึงได้มีข้อโต้แย้งระหว่างสองฝ่ายเกิดขึ้น (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2539 : 200)

ถึงแม้ว่านบีอิบรอฮีมจะทำให้กระจางแจ้งในประโยคแรกแล้วว่า มันไม่อาจที่จะมีพระเจ้าอื่นนอกไปจากอัลลอฮฺ ﷻ แต่นัมรุคก็ยังพยายามที่จะปฏิเสธข้อโต้แย้งของท่านอย่างอวดดี แต่หลังจากการโต้แย้งครั้งที่สอง นัมรุคก็จนปัญญาไม่สามารถที่จะหาข้อโต้แย้งมาตอบไป เพราะเขาเองก็รู้และก็ยอมรับว่าดวงอาทิตย์นั้นอยู่ใต้คำบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นผู้ที่อิบรอฮีมยอมรับว่าเป็นพระเจ้า อย่างไรก็ตาม เขาก็ไม่ยอมรับสัจธรรมที่ค่อนข้างจะเป็นที่ชัดเจนแล้วแม้แต่กับเขา เพราะการยอมรับสัจธรรมก็หมายถึงการต้องเลิกอ้างความเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวของเขา แต่เนื่องจากความเป็นกบฏภายในตัวเขา ไม่พร้อมสำหรับสิ่งนี้ เขาจึงไม่ยอมออกจากความมืดแห่งการบูชาตัวเองมายังแสงสว่างแห่งสัจธรรม ถึงแม้ว่าเขาจะถูกทำให้ต้องตกตะลึงก็ตาม ถ้าหากเขาให้อัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้มีอำนาจเหนือเขาแทนที่จะเป็น “ตัวตน” ของเขาเอง เขาก็จะได้พบกับทางนำที่ถูกต้องจากคำสอนของอิบรอฮีม (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2539 : 202)

คัมภีร์ตัลหมุดกล่าวว่าหลังจากการโต้แย้งกษัตริย์นัมรุคก็ส่งนบีอิบรอฮีมไปเข้าคุกเป็นเวลา 10 วัน หลังจากนั้นกษัตริย์และที่ปรึกษาของเขาก็ตัดสินให้เผา นบีอิบรอฮีมทั้งเป็น (เมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2539 : 202)

และได้เล่าวิธีการในการประทานวะหฺยูแก่นบีมุซาซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานโองการอัลกุรอานกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾

ความว่า “และมีบรรดาเราะสูลุลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเราได้เล่าถึงพวกเขาแก่เจ้ามาก่อนแล้ว และมีบรรดาเราะสูลซึ่งเราได้เล่าแก่เจ้าเกี่ยวกับพวกเขาและอัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสกับมุซาจริงๆ¹” (อันนิซาอฺ : 164)

วิธีการในการประทานวะหฺยู² แก่นบีมุซานั้น แตกต่างไปจากการประทานวะหฺยูให้แก่คนอื่น ๆ กล่าวคือบรรดานบีต่างๆ จะได้ยินเสียงหรือไม่ก็ได้รับสาส์นจากมลาอิกะฮฺ แต่ท่าน นบีมุซามีความพิเศษเหนือกว่านบีอื่นๆ ตรงที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสกับท่านนบีมุซาโดยตรง เหมือนกับลำพังอยู่ในการสนทนา สิทธิพิเศษอันนี้ก็มิกล่าวในคัมภีร์ไบเบิลว่า “...พระเจ้าเคยตรัสสนทนากับ โมเลสสองต่อสองเหมือนมิตรสหายสนทนากัน...” (เอ็กโซโด 33 :11อ้างถึงในเมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2539 : 417)

2.4.2.3 การสอนแบบแสดงท่าทางและสัญลักษณ์

ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ใช้วิธีสอนแบบแสดงท่าทางและสัญลักษณ์ในการสอนให้บรรดาเศาะหาบะฮฺได้เข้าใจอิสลามซึ่งการสอนโดยวิธีการดังกล่าวท่านได้ใช้อวัยวะร่างกายแสดงให้ผู้เรียนเห็นในขณะที่สอน ดังที่ท่านตอบคำถามถึงความประเสริฐของผู้เลี้ยงและอุปการะเด็กกำพร้า โดยการชูมือของท่านขึ้นแล้วใช้นิ้วชี้ให้ผู้เรียนได้เห็นแล้วกล่าวว่า

³(( ))

¹ คือได้ตรัสแก่นบีมุซาโดยตรง ไม่มีสื่อกลางใดๆ

² ความหมายทางภาษาของคำว่า “วะหฺยู” ก็คือ 1) วิวรรณ์ 2) ดัดต่อกับจิตใจ 3) สื่อให้โดยการแนะนำแบบลับ 4) การส่งสาส์น

³ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 1987 หะดีษหมายเลข 5304 และ 6005

ความว่า “ฉันและผู้อุปการะเลี้ยงดูเด็กกำพร้า¹นั้นจะอยู่ร่วมกันในสรวงสวรรค์
อย่างนี้...ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ยกนิ้วชี้และนิ้วกลางขึ้น (เพื่อให้เศาะหาบะฮฺดู)
แล้วแยกออก”

หะดีษบทนี้ท่านนบีได้ตอบคำถามถึงความประเสริฐของผู้เลี้ยงและอุปการะเด็ก
กำพร้าให้เศาะหาบะฮฺของท่านฟังและแสดงท่าทางประกอบ ท่านกล่าวว่าบุคคลใดที่เลี้ยงดูและ
อุปการะเด็กกำพร้า จะได้รับผลตอบแทน คือ สรวงสวรรค์ โดยที่ท่านได้ยกนิ้วขึ้นเพื่อเป็นการแสดง
ว่าอยู่ใกล้ชิดกันเพียงใด คือ ยกนิ้วชี้กับนิ้วกลาง และการแสดงท่าทางประกอบนี้ทำให้บรรดาเศาะ
หาบะฮฺเข้าใจถึงความใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น

2.4.2.4 การสอนแบบใช้ภาพวาด

ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ทุ่มเทความพยายามในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ
ศาสนาอิสลาม ดังที่ท่านใช้กิ่งไม้ขีดเขียนบนพื้นดินให้ผู้เรียนได้เห็นเพื่อประกอบการอธิบาย
โอองการของอัลลอฮฺ ﷻ ว่า

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ
(153 :) ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

ความว่า “และแท้จริงนี่คือแนวทางของฉันอันเที่ยงตรง พวกเจ้าจงปฏิบัติตามมัน
เถิดและอย่าปฏิบัติตามหลายๆ ทาง¹ เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทาง
ของพระองค์คั้งนั้นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้าเพื่อว่าพวกเจ้าจะยำ
เกรง” (อัล-อันอาม : 153)

“...พวกเจ้าควรจะปฏิบัติตามมันเพราะนี่เป็นแนวทางที่เที่ยงตรง” “สัญญาทาง
ธรรมชาติ² ” ดังกล่าวข้างต้นต้องการให้มนุษย์ปฏิบัติตามแนวทางที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงแสดงให้พวก
เขาได้เห็น เพราะว่าการหันห่างออกไปจากแนวทางที่เที่ยงตรงไปสู่แนวทางแห่งการกบฏหรือความ
เป็นอิสระหรือการเคารพภักดีใครบางคนอื่นไปจากอัลลอฮฺ ﷻ ก็คือ การละเมิดสัญญาและจะ

¹ คือทางอื่นๆ ที่มนุษย์อุทริกำหนดขึ้นเอง ซึ่งมีไม่จากอัลลอฮฺ ﷻ และเราะสูลของพระองค์

² สัญญาตามธรรมชาติ คือ สัญญาที่มีผลบังคับใช้ทันทีที่เราเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์บนแผ่นดินของอัลลอฮฺ ﷻ

นำไปสู่การละเมิดอย่างอื่นที่ละอย่างๆ นอกจากนี้แล้ว ไม่มีใครสามารถที่จะทำตามข้อผูกมัดของสัญญาที่ละเอียดอ่อนและกว้างขวางนี้ได้ครบถ้วนเสียแต่ว่าเขาจะยอมรับทางนำของพระองค์และปฏิบัติตามทางนั้นในทุกด้านของชีวิต “...และจงอย่าปฏิบัติตามหลายๆทาง” เพราะว่าทางเหล่านั้นจะให้พวกเขาหันห่างออกไปจากทางที่เที่ยงตรงอันเป็นทางเดียวที่จะนำไปสู่ความใกล้ชิด ความโปรดปรานและการยอมรับจากพระองค์ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อผู้คนหันเหออกไปทางแนวทางของพระองค์ พวกเขาแต่ละคนจะต้องเลือกทางของตัวเองจากทางอื่นๆ นับร้อยทาง ดังนั้น ผู้คนก็จะแตกแยกกระจัดกระจายไปในทิศทางต่างๆ และก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายในหมู่มนุษยชาติ และนี่เองเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาที่แท้จริง (เมอลานา ซัยยิด อบูล อะลา เมาคูดี, 2543 : 582)

และในรายงานของอิบนุมัสอูด รายงานว่า “ท่านนบี ﷺ ได้ขีดเขียนเป็นรูปสี่เหลี่ยมและขีดเป็นเส้น จากภายในกรอบรูปสี่เหลี่ยมไปข้างนอก จากนั้นก็ขีดเป็นเส้นเล็กๆ ไว้ตรงกลางรูปสี่เหลี่ยมแล้วก็กล่าวว่า

- - -)

¹ ((

ความว่า “นี่คือมนุษย์ และนี่คือวาระ (การดำรงอยู่) ของมนุษย์ ที่ล้อมรอบเขา และนี่คือนอกเขตความใฝ่ฝันของมนุษย์ เส้นเล็กๆ คือ เป้าหมาย หากพลาดจากเป้าหมายนี้ก็จะมาสู่เป้าหมายนี้ และเมื่อพลาดจากเป้าหมายนี้ก็จะมาสู่เป้าหมายอื่นนี้”

การที่ท่านนบี ﷺ ขีดเขียนรูปสี่เหลี่ยม (แทนการดำรงอยู่) และขีดเป็นเส้นจากภายในกรอบรูปสี่เหลี่ยมไปข้างนอก (แทนความใฝ่ฝัน) จากนั้นก็ขีดเป็นเส้นเล็กๆ (แทนเป้าหมาย) ไว้ตรงกลางรูปสี่เหลี่ยมนั้นเป็นการอธิบายให้เสาะหาอะฮะซันซัดยั้งขึ้นถึงเรื่องราวที่ท่านต้องการสื่อแทนที่ท่านนบีจะใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียว เพื่อให้เสาะหาอะฮะซันซัดยั้งขึ้น

¹ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 1987 หะดีษหมายเลข 6417

2.4.2.5 การสอนแบบสาธิตหรือฝึกปฏิบัติ

ในการสอนศาสนาอิสลามของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ นั้นท่านมิได้สอนด้วยการพูดเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ท่านยังได้สาธิตโดยการปฏิบัติให้ผู้เรียนเห็นเป็นตัวอย่างทั้งนี้เพราะท่านมิใช่เป็นศาสดาผู้มาสอนเท่านั้นแต่ท่านยังมีฐานะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามโดยผู้ศรัทธาต่อท่านอีกด้วย ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ กล่าวในอัลกุรอานว่า

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ
 اللَّهُ كَثِيرًا (21 :)

ความว่า “โดยแน่นอนในตัวเราะสูลของอัลลอฮฺมีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว¹ สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮฺและวันอาคีเราะฮฺและรำลึกถึงอัลลอฮฺอย่างมาก” (อัล-อิหซาบ : 21)

จากอายะฮ์นี้อัลลอฮฺได้กล่าวว่า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เป็นผู้มีจริยวัตรที่ดีงามและชีวิตของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เป็นแบบอย่างสำหรับมุสลิมที่จะต้องปฏิบัติตามในทุกๆ ด้าน ดังนั้น อายะฮ์นี้จึงเรียกร้องมุสลิมให้เอาชีวิตของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ชีวิตของท่านนบีมิได้เป็นแบบอย่างสำหรับคนที่หลงลืมอัลลอฮฺ ﷻ แต่เป็นแบบอย่างสำหรับคนที่ระลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ตลอดเวลา มิใช่แค่เพียงบางโอกาส ในทำนองเดียวกันชีวิตของคนผู้นี้ก็มีแบบอย่างสำหรับคนที่ไม่มีความหวังจากอัลลอฮฺ ﷻ และไม่คิดว่าชีวิตจะถูกฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังความตาย แต่มันเป็นแบบอย่างสำหรับคนที่หวังความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ และผู้ตระหนักรู้เสมอว่าวันแห่งการตัดสินจะมาถึงซึ่งวันนั้นอนาคตการเป็นอยู่ที่ดีของเขาขึ้นอยู่กับประพฤติกปฏิบัติที่เหมือนกับการปฏิบัติและลักษณะของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷻ ในโลกนี้”

นอกจากท่านได้ใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการจัดการเรียนการสอนนั้นท่านยังเน้นเรื่องโครงการทางวิชาการอีกด้วย กล่าวคือ คนส่วนมากมีความคิดว่ศาสนาอิสลามไม่เน้นโครงการทางวิชาการเพื่อวางแผนสู่อนาคต ซึ่งโดยข้อเท็จจริงนั้นต้องใช้ประโยชน์จากเวลาปัจจุบันเพื่ออนาคตของเขา อันหมายถึงว่าใช้ประโยชน์จากช่วงเวลาที่เขาใช้ชีวิต

¹ คือแบบฉบับอันสูงส่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามในทุกคำพูด การปฏิบัติและสถานะ เพราะท่านมิได้พูดและปฏิบัติตามอารมณ์ หากแต่เป็นวะฮยูและการประทานให้ลงมา

อยู่เพื่อเตรียมพร้อมสู่ความตาย ใช้ประโยชน์จากคุณชาเพื่ออะกีเราะฮ์ ดังนั้น จึงต้องวางแผนเพื่ออนาคตของตนเองพร้อมแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์และได้รับผลตอบแทนที่ดีจากพระองค์ (Yusuf Qardawi 1989 อ้างถึงใน โมเดลการสอนศาสนาอิสลาม, 2549 : ระบบออนไลน์)

2.5 พฤติกรรมการเรียนการสอนในด้านต่างๆ

กระบวนการกระทำระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ตนเองได้พัฒนาในด้านที่ต้องการ การสอนของผู้สอนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้สอนในขณะที่ทำการสอน ถ้าหากพฤติกรรมของผู้สอนเหมาะสมกับบทเรียนก็สามารถตอบสนองในด้านการรับรู้ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าพฤติกรรมการสอนอิสลามศึกษา ควรประกอบด้วยพฤติกรรมดังต่อไปนี้

2.5.1 ด้านการเตรียมการเรียนการสอน

การเตรียมการสอน เป็นการเตรียมการสอนหรือกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของผู้สอนก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอน เป็นการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าเพื่อให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของการสอน ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและวิธีวัดผลประเมินผลแล้วนำไปเขียนแผนการสอนและนำไปปฏิบัติ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมการสอนของครูไว้ดังนี้

บำรุง กลัดเจริญและฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2527 : 77 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 28) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเตรียมการสอนว่า การเตรียมการสอน คือ การวางแผนการสอนล่วงหน้าเป็นการเตรียมตัวครูผู้สอน โดยการบันทึกการสอน การเตรียมสื่อการสอน

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 43) กล่าวว่า การเตรียมการสอน เป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนใคร ในเนื้อหาใด สอนเมื่อใด สอนอย่างไรและเพื่อให้เกิดอะไร ซึ่งเมื่อถึงเวลาดังกล่าวจะดำเนินการสอนตามที่วางไว้ ผู้สอนจะต้องคิดวางแผนและเตรียมการสอนอย่างละเอียดรอบคอบ เหมาะสมเพื่อให้สามารถดำเนินการตามที่กำหนดไว้ได้อย่างได้ผลดี

ศุมน อมรวิวัฒน์และสมพงษ์ จิตระดับ (2531 : 73 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 28) ได้ให้ความหมายของการเตรียมการสอนของครูว่า หมายถึงการศึกษาแผนการศึกษาและ

คู่มือครูทุกครั้งก่อนสอนทุกครั้งและจัดทำกำหนดการส่วนย่อย เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรใช้สื่อการเรียนและเครื่องมือวัดผลประเมินผล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเตรียมการสอน หมายถึง การเตรียมการล่วงหน้า เพื่อให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของการสอน ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และวิธีวัดผลประเมินผล แล้วนำไปเขียนแผนการสอน และนำไปปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการเตรียมการสอนจะเป็นการเตรียมการที่มีระบบสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น การเตรียมการสอนนอกจากจะทำให้การเรียนบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การเตรียมการสอนยังมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 32-34) ได้กำหนดไว้ว่า ในการเตรียมการทำแผนการสอนนั้น ครูควรปฏิบัติดังนี้

ก. ศึกษาหลักสูตร เพื่อให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์ และคำอธิบายกลุ่มวิชา ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เนื้อหาสาระ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ครูจะสอนในแต่ละรายวิชา

ข. ศึกษาคู่มือในการใช้หลักสูตร คู่มือหลักการสอน แนวการสอน เพื่อให้เข้าใจจุดเน้นของหลักสูตร เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร สาระสำคัญที่ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ตลอดจนกระบวนการต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนในกลุ่มประสบการณ์

ค. นำโครงสร้างเนื้อหาวิชา จุดหมายของกลุ่มประสบการณ์ และจุดประสงค์รายวิชามากำหนดหัวข้อเนื้อหาหลัก หัวข้อเนื้อหาย่อย โดยให้สัมพันธ์กับอัตราเวลาเรียนที่กำหนดในกลุ่มประสบการณ์ เป็นการทำการกำหนดการสอนระยะยาว

ง. ศึกษาตัวอย่างแนวการสอนในคู่มือครู แล้วจัดทำแผนการสอน กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหัวข้อ เพื่อครูนำไปปรับให้เหมาะสมกับเวลาที่จัดไว้ในตารางเรียนแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์ต่อไป

จ. จัดทำแผนการสอน โดยครูจะต้องพิจารณาหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาประกอบ เช่น หนังสือค้นคว้า อ้างอิง สาระสำคัญสำหรับครู หนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน วัสดุสำหรับนักเรียนฝึกปฏิบัติ ข้อทดสอบสำหรับวัดและประเมินผลนักเรียน ในส่วนขององค์ประกอบ แผนการสอนนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- (1) สาระสำคัญ
- (2) จุดประสงค์การเรียนรู้
- (3) กิจกรรมการเรียนการสอน
- (4) สื่อการเรียนการสอน
- (5) การวัดและประเมินผล
- (6) กิจกรรมเสนอแนะ

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531 : 7) กล่าวถึงหลักสำคัญในการวางแผนและการเตรียมการสอน 5 ประการคือ

ก. ต้องเขียนแผนการสอนที่ครอบคลุมซึ่งเรื่องที่สอน หัวเรื่อง กำหนด ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียน สื่อการสอนและประเมินผล

ข. ต้องมีการรวบรวมข้อมูลและเนื้อหาสาระที่จะสอนตามหัวเรื่อง ความคิดรวบยอดและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

ค. ต้องมีการวางแผนการผลิตหรือจัดหาสื่อการสอนเพื่อใช้ในกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

ง. ต้องเตรียมแบบทดสอบสำหรับให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

จ. ต้อง “ซ้อม” สอนเพื่อจัดลำดับขั้นการสอนให้ตนเองแน่ใจว่าจะสอนนักเรียนได้ดีและมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2529 : 268-270) ได้กล่าวว่าการเตรียมการสอนว่ามีคุณค่าดังต่อไปนี้

ก. ช่วยให้ผู้ครูเกิดความมั่นใจในการสอน เนื่องจากได้เตรียมสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้พร้อม

ข. ช่วยให้การสอนดำเนินการไปตามทิศทางที่ต้องการ ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง

ค. ช่วยให้นักเรียนเรียนได้อย่างมีชีวิตชีวา สนุกสนาน ตื่นเต้นกับกิจกรรมและเกมต่างๆ

ง. ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดจะช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้

จ. ช่วยจัดคำถามที่ไม่เป็นประโยชน์

ฉ. ทำให้ครูรู้ว่าการสอนน่าจะมีปัญหาที่ใด และควรแก้ปัญหาที่ใดอย่างไร

ข. ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม และทันต่อเหตุการณ์ เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอของครู

ข. ในกรณีที่ได้มีการบันทึกการเตรียมการสอนไว้ด้วย อาจจะช่วยแก้ปัญหาการสอนแทนครูที่ไม่ได้มาทำการสอนได้

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

¹ (( ))

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่ต้องการเดินทางมุ่งหน้าไปยังแนวทางใดแนวทางหนึ่ง (จำเป็นที่สุดที่) เขาจะต้องมีความรู้ในแนวทางนั้น และอัลลอฮ์ได้ให้ความสะดวกแก่เขาไปสู่สวรรค์”

จากหะดีษข้างต้นบ่งบอกถึงความสำคัญในความรู้และในการสอนก็เช่นเดียวกัน ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ในแนวทางที่ผู้สอนจะทำการสอน ดังนั้น การเตรียมการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การเตรียมการสอนจะเป็นตัวบ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการสอนอีกด้วย นั่น คือ การเตรียมการสอน หรือ การวางแผนการสอนไว้ก่อนทำการสอน จะทำให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ของการเตรียมการสอน (การเตรียมการสอน, 2550 :ระบบออนไลน์)

ก. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนเพราะผู้สอนสามารถวิเคราะห์ข้อบกพร่องหรือปัญหาที่ผ่านมาแล้วนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนครั้งต่อไป

ข. ช่วยให้ผู้สอนมีการเตรียมการ และมีความรอบคอบในการเลือกจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียน

ค. ช่วยให้การเตรียมการตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เหมาะสม

ง. ช่วยให้ผู้สอนมีความรู้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

จ. ช่วยให้ผู้สอนสามารถเตรียมการเลือกสื่อ กิจกรรมการสอน วิธีการประเมินผลที่เหมาะสมและมี ประสิทธิภาพ ตรงจุดมุ่งหมายที่วางไว้

¹ หะดีษบันทึกโดย Ahmad,1980 หะดีษหมายเลข 7965, al-Tirmidhiy,1978 หะดีษหมายเลข 2898 และ Abu dawud,1986 หะดีษหมายเลข 3643 ส่วนของ al-Tirmidhiy

สุพิน บุญขวงส์ (2532 : 126) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเตรียมการสอนไว้ดังนี้

- ก. ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับอาจารย์
- ข. นำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอน
- ค. ช่วยให้อาจารย์รอบคอบเกี่ยวกับการเลือกความมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียน
- ง. ช่วยสนองความต้องการของเด็กและความสนใจของเด็กให้เหมาะสม
- จ. ช่วยให้ประสบการณ์การเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน
- ฉ. ช่วยให้อาจารย์มีเวลาเตรียมสื่อการสอนก่อนทำการสอน

ช่วยให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพตามที่กำหนด

ดังนั้นสรุปได้ว่าการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของผู้สอน ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอน เป็นการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าเพื่อให้การเรียนของผู้เรียน บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่น เป็นพฤติกรรมที่สำคัญและมีคุณค่าจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะถือเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมการสอนที่ดีและจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการสอนที่ดีอีกด้วย

2.5.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอนนั้นจะบรรลุเป้าหมายตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นวิถีทางที่จะนำนักเรียนไปสู่จุดประสงค์ของการเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้นักเรียนเรียนมีอยู่มากมายหลายชนิด ควรให้ความสำคัญและทราบแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติการเรียนการสอนนั้นจะต้องจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2543 : 72) การจัดกิจกรรมทางการศึกษา เมื่อพิจารณาเชิงระบบ จะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน (Context) ตัวแปรที่เกี่ยวกับทรัพยากรหรือสิ่งที่นำเข้าสู่ระบบการศึกษา (Input) ตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตทั้งหมด (Process) และตัวแปรที่เกี่ยวกับผลผลิตของระบบการศึกษา (Product) ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งระบบ

วิลพร คุโณทัย (2530 : 19 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 33) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนว่า หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2535 : 156-157 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 :34) ได้ให้เครื่องหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรหรือโปรแกรมการศึกษา ซึ่งได้แก่ การสอนของครู การจัดตารางสอน การจัดครูประจำวิชา เป็นต้น

จากการอธิบายและคำกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า งานด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2535 : 11-12) ได้ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีในระดับประถมศึกษา ควรยึดแนวทางปฏิบัติดังนี้

- ก. จัดการเรียนการสอนต้องจัดให้มีกระบวนการเรียนสำคัญพอกับเนื้อหา
- ข. การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นให้นักเรียนเป็นผู้แสดง ครูเป็นผู้กำกับ หรือเป็นผู้ดำเนินการ โดยใช้แผนการสอน คู่มือ และสื่อการเรียนต่างๆ เป็นแนวทาง และเครื่องมือเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติหรือศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
- ค. การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนค้นหาความรู้ สรุป และตัดสินใจด้วยตนเอง
- ง. การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับภาคทฤษฎี หมายถึง การเรียนเรื่องที่ปฏิบัติได้ก็ให้มีการปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับท้องถิ่นและให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ
- จ. การส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการสอนหลายๆรูปแบบ ความเหมาะสมของเนื้อหา และสภาพของนักเรียน เช่น บรรยาย อภิปราย ถามตอบ บทบาทสมมติ แบ่งกลุ่มแก้ปัญหา ศึกษาปัญหาเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล ค้นคว้า ศึกษานอกสถานที่ ทดลองสาธิต จัดนิทรรศการ ทำสมุดภาพ ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ และวีระคอมพิวเตอร์
- ฉ. การจัดการเรียนการสอนควรเน้นกระบวนการกลุ่ม โดยถือหลักให้นักเรียนร่วมกันคิด ร่วมกันเรียน ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น

ชินภัทร ภูมิรัตน์ (2533 : 24) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีกิจกรรมที่สำคัญ 2 ด้าน

ก. กิจกรรมที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ (Student –centered Activities)

ข. กิจกรรมที่ครูติดตามผลการเรียนของนักเรียน (Student – monitoring Activities) โรงเรียนใดก็ตามที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และครูให้ความสนใจติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างใกล้ชิด โรงเรียนมีแนวโน้มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าโรงเรียนอื่น

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2544 : 33) ได้ให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

ก. การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

ข. การจัดกิจกรรมตามความสนใจความถนัดตามธรรมชาติและความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น

ค. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

ง. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่างๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

จ. การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นการเรียน

วาริ ธีระจิตร (2530 : 161-163 อ้างถึงใน ถนนอม แสงบุญ, 2548 : 35) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า กิจกรรมแต่ละชนิดย่อมมีคุณค่าในตัวของมันเองในการจัดการเรียนการสอน หากครูได้ให้ความสนใจต่อการจัดกิจกรรมแต่ละชนิดย่อมจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนของครูประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี กิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

ก. กิจกรรมช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน

ข. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ

ค. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย

ง. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

- จ. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนมีความเคลื่อนไหว ทำให้ไม่น่าเบื่อต่อการเรียน
- ฉ. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
- ช. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
- ซ. กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
- ฌ. กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ญ. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
- ฎ. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะในด้านต่างๆ
- ฏ. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
- ฐ. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน
- ฑ. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ
- ฒ. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงอกงามในเรื่องต่างๆ

ความสำคัญของกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็นว่ากิจกรรมที่ดีสามารถส่งเสริมและพัฒนานักเรียนหลายด้านด้วยกัน ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติและเกิดการเรียนรู้ดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนของครูจะสมบูรณ์ได้ก็ต้องอาศัยการจัดการกิจกรรมที่ดีด้วย

จากแนวทางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้นให้ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ยึดหลักการเรียนรู้ของเด็กเป็นสำคัญ โดยคอยให้ความรู้ แนะนำ สนับสนุนตลอดจนติดตามให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลและมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร

2.5.3 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งสื่อการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังปรากฏในอัลกุรอาน สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดสถานการณ์เพื่อเป็นสื่อให้เกิดการเรียนรู้ ดัง โองการที่ว่า

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِي سَوْءَةَ أَخِيهِ ۗ قَالَ
يَوَيْلَئِي أَعْجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُورِيَ سَوْءَةَ أَخِي ۗ فَأَصْبَحَ مِنَ
النَّادِمِينَ (31 :)

ความว่า “แล้วอัลลอฮ์ก็ได้ส่งกาตัวหนึ่งมาค้นหาในดิน เพื่อที่จะให้เขา (กอบีล) เห็นว่าเขาจะกลบศพน้องชายของเขาอย่างไร เขากล่าวว่า โอ้ความพินาศของฉัน ฉันไม่สามารถที่จะเป็นกาตัวนี้แล้วกลบศพน้องชายของฉันหรือไม่ แล้วก็กลายเป็นคนหนึ่งในหมู่ผู้ตรอมใจ” (สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ : 31)

จากโองการดังกล่าวอัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งนกกลางมาค้นหา ซึ่งเป็นสื่อให้กอบีลเห็น และรับรู้ในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสอนให้เขาได้เรียนรู้ถึงวิธีการจัดการศพน้องชายของเขา

สื่อการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสอนของครูและความเข้าใจของผู้เรียนง่ายขึ้น ดังนั้นการใช้สื่อการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการทำให้การเรียนการสอนเกิดความง่ายและสะดวกยิ่งขึ้นซึ่งเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับคำกล่าวของท่านศาสดา ﷺ ที่ได้กล่าวว่า

1((...))

ความว่า “พวกเจ้าจงทำให้ง่าย และอย่าทำให้ยาก...”

ดังนั้นการเรียนการสอนที่มีสื่อประกอบในการเรียนการสอนด้วยนั้น สื่อที่ใช้ควรมีความสะดวกและใช้ได้ง่ายจึงจะทำให้ให้นักเรียนมีความเข้าใจในการเรียนอย่างง่ายดาย

ความหมายของสื่อการเรียนการสอนมีมากมาย มีผู้ให้ทัศนะต่างๆ ดังต่อไปนี้

กิติมา ปริศิติก (2532 : 268) ให้ความหมายสื่อการสอนว่า หมายถึง วัตถุสิ่งของ ภาพ เครื่องใช้ ตลอดจนหมายถึงตัวบุคคล วิธีการ สถานที่ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดี

¹ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhari, 1987 หะดีษหมายเลข 69 ;และMuslim, 1972 หะดีษหมายเลข 4626

ธีรขันธ์ บัวศรี (2534 : 207) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะ หรือสิ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติ ตามจุดประสงค์การเรียนการสอน และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535 : 407) ได้อธิบายว่า สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางในการรับรู้ ไม่ว่าจะ เป็นวัสดุ เครื่องมือ บุคคล หรือวิธีการต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและ ตรงกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน ได้อย่างรวดเร็ว

2.5.3.1 หลักในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

อำภา บุญช่วย (2533 : 125-128) ได้กล่าวว่าในการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยหลักต่อไปนี้

ก. หลักการเลือกสื่อการเรียนการสอน โดยต้องคำนึงความสัมพันธ์กับเนื้อหา บทเรียน เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มีความสอดคล้องกับวิธีการสอนที่ผู้สอนได้วางแผนไว้

ข. หลักการเตรียมสื่อการเรียนการสอน การเตรียมสื่อการเรียนการสอนช่วยให้เกิดความพร้อม ความสะดวก และความสำเร็จในการสอน ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอนนั้น จะต้องอาศัยหลักการเตรียมตัวของครู โดยครูจะต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า เพราะการเตรียมการสอนล่วงหน้าสามารถทำให้รู้ว่าจะต้องใช้สื่อการสอนประเภทใดบ้าง นอกจากครูจะต้องศึกษา บทเรียนแล้วการเตรียมนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมสื่อการเรียนการสอน โดยการศึกษา ประสบการณ์เดิมของนักเรียนในเรื่องการใช้สื่อการเรียนการสอน หลักการสุดท้ายคือ การเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้

ค. หลักการนำเสนอ คือ การใช้สื่อประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน

ง. หลักประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้สอนควรมีการประเมินการใช้สื่อ เพื่อจะได้ทราบถึงประสิทธิภาพของการเรียน

(หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน, 2550 : ระบบออนไลน์) การใช้สื่อการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพ ควรปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

ก. ขั้นตอนเลือกสื่อการเรียนการสอน มีแนวทางดังนี้

(1) ความสัมพันธ์กับหลักสูตร/เนื้อหาวิชา โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับ จุดประสงค์ และผู้เรียน เหมาะกับเวลา สถานที่และน่าสนใจ

(2) ความสัมพันธ์กับคุณภาพทางเทคนิค โดยคำนึงถึงความทันสมัยราคา ความปลอดภัย

(3) ความสัมพันธ์กับครูผู้ใช้ โดยเน้นในเรื่อง ความรู้จัก ทักษะ การใช้ความเข้าใจสื่อที่ใช้เป็นอย่างดี

ข. ขั้นตอนเตรียมการใช้สื่อการสอน

(1) เตรียมครูผู้สอน

(2) เตรียมผู้เรียน

(3) เตรียมสถานที่

(4) เตรียมสื่อ

ค. ขั้นตอนแสดงสื่อการสอนในชั้นเรียน โดยดำเนินการในด้านต่อไปนี้

(1) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

(2) ใช้ในเวลาที่เหมาะสม

(3) สังเกตการณ์ตอบสนองของผู้เรียน

ง. ขั้นตอนติดตามผล

(1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการใช้สื่อ

(2) ผลการใช้สื่อ เพื่อปรับปรุงและพัฒนา

ในการใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นควรให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนตั้งแต่หลักการเลือกสื่อการเรียนการสอน หลักการเตรียมสื่อการเรียนการสอน หลักการนำเสนอหรือแสดงสื่อการสอนในชั้นเรียนและหลักประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอนเพราะการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะทำให้ให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ได้เร็วขึ้น

2.5.3.2 การใช้สื่อประกอบการสอนในอิสลาม

ชัยน์ มุฮัมมัด ซาฮาตะฮ์ (ม.ป.ป. : 81) ได้กล่าวว่า ภาษาแม้จะเป็นสื่อหลักที่ใช้สำหรับการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นแต่ก็ยังมีสื่อแขนงอื่นๆ เกิดขึ้นอีกมากมายหลายชนิดแต่ภาษาก็ยังมี

บทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารของคนในสังคม นักวิชาการได้แบ่งสื่อที่เป็นท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายที่สามารถนำมาเป็นสื่อในการสื่อสารออกเป็นหมวดหมู่ไว้มากมาย เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกายประกอบการพูด การเดินเข้าหาหรือขยับตัวห่างออกไป การแสดงท่าทางประกอบ การเปลี่ยนระดับของน้ำเสียงสูงต่ำ เป็นต้น ในการเรียนการสอนของท่านเราะสุลลอลฮฺ ﷺ นั้นท่านมักจะใช้สื่อเพื่อช่วยสาธยายหรืออธิบายบทเรียนให้เข้าใจยิ่งขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น

ก. การแสดงท่าทางด้วยมือหรือนิ้วมือ

ท่านเราะสุลลอลฮฺ ﷺ เคยใช้มือเพื่ออธิบายเรื่องราวบางอย่างเพื่อให้บรรดาเศาะหาบะฮฺเข้าใจในสิ่งที่ท่านนำมาถ่ายทอดได้ง่ายขึ้นดังปรากฏในรายงานของท่านซาฮัล บิน ซาอัด รายงานว่า “ท่านเราะสุลลอลฮฺ ﷺ กล่าวว่า

¹ (( ))

ความว่า “ฉันและผู้อุปการะเลี้ยงดูเด็กกำพร้าในนั้นจะอยู่ร่วมกันในสวรรค์อย่างนี้...ท่านเราะสุลลอลฮฺ ﷺ ยกนิ้วชี้และนิ้วกลางขึ้น (เพื่อให้เศาะหาบะฮฺดูแล้วแยกออก)”

ท่านเราะสุลลอลฮฺ ﷺ ใช้วิธีการสอนแบบแสดงท่าทางด้วยมือในการถ่ายทอดให้บรรดาเศาะหาบะฮฺเข้าใจการเรียนการสอน ดังหะดีษข้างต้นท่านได้กล่าวถึงความประเสริฐของผู้เลี้ยงและผู้อุปการะเด็กกำพร้าโดยการชูมือของท่านขึ้นแล้วใช้นิ้วชี้และนิ้วกลางในการแสดงท่าทางประกอบนี้ ทำให้บรรดาเศาะหาบะฮฺเข้าใจถึงความใกล้ชิดของผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กกำพร้าในสวรรค์มากยิ่งขึ้น

ข. วาดเส้นหรือภาพประกอบเพื่อเพิ่มความกระจ่าง

ในรายงานของอิบนุมัสอูด รายงานว่า “ท่านนบี ﷺ ได้ขีดเขียนเป็นรูปสี่เหลี่ยมและขีดเป็นเส้น จากภายในกรอบรูปสี่เหลี่ยมไปข้างนอก จากนั้นก็ขีดเป็นเส้นเล็กๆ ไว้ตรงกลางรูปสี่เหลี่ยมแล้วก็กล่าวว่า

¹ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 1987 หะดีษหมายเลข 5304 และ 6005

- - -))

¹ ((

ความว่า “นี่คือมนุษย์ และนี่คือวาระ (การดำรงอยู่) ของมนุษย์ที่ล้อมรอบเขา และนี่คือนอกเขตความไฝ่ฝันของมนุษย์ เส้นเล็กๆ คือเป้าหมาย หากพลาดจากเป้าหมายนี้ก็จะมาสู่เป้าหมายนี้และเมื่อพลาดจากเป้าหมายนี้ก็จะมาสู่เป้าหมายอื่นนี้”

การที่ท่านนบี ﷺ จิตเขียนรูปสี่เหลี่ยม (แทนการดำรงอยู่) และจิตเป็นเส้นจากภายในกรอบรูปสี่เหลี่ยม ไปข้างนอก (แทนความไฝ่ฝัน) จากนั้นก็จิตเป็นเส้นเล็กๆ (แทนเป้าหมาย) ไว้ตรงกลางรูปสี่เหลี่ยมนั้นเป็นการอธิบายให้เสาะหาบะฮะฮุเห็นชัดยิ่งขึ้นถึงเรื่องราวที่ท่านต้องการสื่อแทนที่ท่านนบีจะใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียว แต่ท่านยังวาดเส้นหรือภาพประกอบเพื่อเพิ่มความกระจ่าง เพื่อให้เสาะหาบะฮะฮุเข้าใจมากยิ่งขึ้น

ค. การอุปมา-อุปมัย

ท่านได้อุปมา-อุปมัยหรือเปรียบเทียบคนดีและคนชั่วดังหะดีษที่รายงานโดยอุมมุซา อัลอัซฮารี เล่าว่าท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

))

² ((

ความว่า “อุปมา (คนดี) ผู้ศรัทธาที่อ่านอัล-กุรอานอุปมัยดังผลมะงั่วมีรสดีและมีกลิ่นหอม (อุปมาคนดี) และผู้ที่ไม่ได้อ่านอัลกุรอานก็อุปมัยดังผลอินทผาลัมที่มีรสชาติดีแต่ไม่มีกลิ่นหอม และอุปมาคนชั่วที่อ่านอัลกุรอานก็อุปมัยดังใบ

¹ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 1987 หะดีษหมายเลข 6417

² หะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 1987 หะดีษหมายเลข 5020

แมงลักกลิ่นดีแต่รสขม และอุปมาคนชั่วที่ไม่อ่านอัลกุรอานก็อุปมาดังบวบวม
ไม่มีกลิ่นหอมและมีรสชาติขม”

ในการเรียนการสอนท่านเราะสูล ﷺ จะมีการอุปมาอุปมายเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน
ยิ่งขึ้นและทำให้เข้าใจในเนื้อหาได้เร็วยิ่งขึ้นหะดีษบทนี้ท่านได้อุปมา-อุปมายถึงผู้ศรัทธาที่อ่าน
อัล-กุรอาน ผู้ศรัทธาที่ไม่ได้อ่านอัลกุรอาน คนชั่วที่อ่านอัลกุรอาน และคนชั่วที่ไม่อ่านอัลกุรอาน
เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การเปรียบเทียบผู้ศรัทธาที่อ่านอัลกุรอานเสมือนผลไม้ที่มีรสดี
และกลิ่นหอม แต่เปรียบผู้ศรัทธาที่ไม่อ่านอัลกุรอานเสมือนผลไม้ที่มีรสดีแต่ไม่มีกลิ่นหอม เป็นการ
โน้มน้าวหรือชักจูงให้ผู้ศรัทธาที่อยากเป็นผลไม้ที่มีรสชาติดีและกลิ่นหอม โดยให้ผู้ศรัทธาอ่าน
อัลกุรอาน เป็นต้น

ค. นำสื่อจริงที่สัมผัสได้มาทำการสอน

ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สั่งสอนบรรดาสะหายะฮะฮ์ของท่านในเรื่องการแต่งกาย
และสิ่งที่เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับบุรุษเพศ ดังหะดีษดังต่อไปนี้

))

ความว่า “พวกท่านอย่าได้ดื่มในภาชนะทองและเงินและอย่าสวมใส่ไหมยกดอก
เงินดอกทองและไหมบริสุทธิ์ แท้จริงมันเป็นอาภรณ์สำหรับพวกเขา (กาเฟร) ใน
โลกนี้แต่เป็นอาภรณ์สำหรับพวกท่านในอะคิเราะฮ์-วันกิยามะฮ์”

ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้หยิบเอาผ้าไหมและทองคำซึ่งเป็นสื่อที่สัมผัสได้มาสอน
เพื่อความกระจ่างชัดและกล่าวว่าแท้จริงทั้งสองสิ่งนี้เป็นที่ต้องห้ามสำหรับประชาชาติที่เป็นบุรุษ
เพศของฉัน และยังกล่าวอีกว่าไหมบริสุทธิ์เป็นอาภรณ์หรือเครื่องแต่งกายสำหรับพวกกาเฟร (ผู้
ปฏิเสธศรัทธา) ในโลกนี้แต่จะเป็นเครื่องแต่งกายสำหรับพวกท่านในวันอาคิเราะฮ์-วันกิยามะฮ์”

¹ หะดีษบันทึกโดย Muslim, 1972 หะดีษหมายเลข 2067

ฉ. ปล่อยให้ผู้เรียนไปค้นหาคำตอบและทำการทดลองเอง

ตามธรรมเนียมชาวอาหรับนั้น พวกเขาจะทำการผสมเกสรอินทผาลัมก่อนที่อินทผาลัมจะออกผลสืบทอดกันมา ซึ่งบางคนทำไปโดยไม่รู้ว่ามีเหตุผลใด ดังนั้นท่านนบีจึงต้องการสอนถึงบรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่านให้รู้จักการทดลองเพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงและเหตุผลของการกระทำดังกล่าว...

ฎ็อลหะฮะดีย์เล่าว่าฉันและท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ ได้เดินผ่านชาวสวนกลุ่มหนึ่งที่กำลังอยู่บนยอดต้นอินทผาลัม แล้วท่านก็ถามขึ้นว่า “พวกเขาเหล่านั้นกำลังทำอะไรอยู่หรือ?” พวกเขาจึงตอบว่า “กำลังทำการผสมเกสรของดอกอินทผาลัมโดยการนำเอาเกสรตัวผู้ไปผสมกับเกสรตัวเมีย ดังนั้นท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ จึงกล่าวว่า “ฉันไม่คิดว่าการกระทำดังกล่าวจะเกิดประโยชน์แต่อย่างใด”. ดังนั้นพวกเขาจึงไปบอกแก่ชาวสวนเหล่านั้น พวกเขาจึงหยุดทำการผสมเกสร แต่แล้วพวกเขากลับพบว่าอินทผาลัมไม่ออกผลในปีนั้น ดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า “ถ้าหากว่าการกระทำดังกล่าวยังประโยชน์แก่พวกเขาก็ให้พวกเขาทำเสีย เพราะแท้จริงฉันเพียงแค่ว่าคาดคะเนเท่านั้น”.

จะเห็นได้ว่าการทดลองทำให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ เช่น ในการผสมเกสรอินทผาลัมที่ชาวอาหรับปฏิบัติสืบต่อกันมา ทำให้ได้มาซึ่งพืชผลมากมาย แต่เมื่อไม่มีการผสมเกสรอินทผาลัมทำให้อินทผาลัมไม่ออกผล ซึ่งในตอนแรกบางคนทำไปโดยไม่รู้ว่ามีเหตุผลใด แต่เมื่อมีการทดลองทำให้รู้ถึงสาเหตุในการผสมเกสรอินทผาลัม

ฉ. การสาธิตหรือฝึกปฏิบัติ

ในการสอนศาสนาอิสลามของท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ นั้นท่านมิได้สอนด้วยการพูดเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ท่านยังได้สาธิตโดยการปฏิบัติให้ผู้เรียนเห็นเป็นตัวอย่างทั้งนี้เพราะท่านมิใช่เป็นศาสดาผู้มาสอนเท่านั้นแต่ท่านยังมีฐานะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามโดยผู้ศรัทธาต่อท่านอีกด้วย ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวในอัลกุรอานว่า

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ

(21 :) اللَّهُ كَثِيرًا

ความว่า “โดยแน่นอนในตัวเราะสูลของอัลลอฮฺมีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวก
เจ้าแล้ว! สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮฺและวันอาคีเราะฮฺและรำลึกถึงอัลลอฮฺ
อย่างมาก” (อัล-อิหซาบ : 21)

การสาธิตหรือฝึกปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครูผู้สอนอิสลามศึกษา เพราะ จะเป็น
แบบอย่างแก่นักเรียนหรือผู้ที่พบเห็น ดังที่ท่านเราะสูลลลอฮฺ ﷺ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้แก่เรา ท่าน
มิได้สอนด้วยการพูดเพียงอย่างเดียว แต่ท่านยังได้สาธิต โดยการปฏิบัติจริยวัตรของท่านให้ผู้เรียน
เห็นมารยาทอันดีงามในทุกๆ ด้านอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า สื่อประกอบการเรียนการสอนในอิสลามมีมากมายที่สามารถ
นำไปใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงท่าทาง การวาดภาพเพื่อเพิ่มความกระจ่าง การ
อุปมา-อุปมัย การนำสื่อที่สัมผัสได้มาทำการสอน หรือแม้แต่การสาธิตและการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น
ผู้สอนสามารถนำไปใช้เพื่อสาธิตหรืออธิบายบทเรียนให้เข้าใจยิ่งขึ้น

2.5.3.3 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท เพื่อความสะดวกในการดำเนินการต่อการ
ผลิต การจัดเก็บ การใช้ การจัดหมวดหมู่ และเพื่อความสะดวกในด้านอื่นๆ จึงมีผู้จัดแบ่งประเภท
สื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

คณีย์ ไชโยธา (2524 : 8) ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ เป็นสื่อที่ต้องอาศัยความรู้ในรูปแบบต่างๆ มาป้อนผ่าน
เครื่องมือไปสู่ผู้เรียน เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องรับ
โทรทัศน์ วิทยุ กระดานดำ เป็นต้น

(2) วัสดุ ได้แก่ สื่อเล็กๆ บางอย่างต้องอาศัยสื่อใหญ่สำหรับนำเสนอ เช่น फिल्म
ภาพยนตร์ แผ่นสไลด์ ม้วนเทปบันทึกเสียง เป็นต้น สื่อเล็กบางอย่างเป็นตัวของตัวเองโดยเอกเทศ
เช่น หนังสือ ภาพ ของจริง หุ่นจำลอง แผ่นที่ ลูกโลก บัตรคำ ชุดการสอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 248) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ

ก. โสตทัศนวัสดุ ได้แก่

(1) ภาพ เช่น ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพที่ตัดมา

¹ คือแบบฉบับอันสูงส่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามในทุกคำพูด การปฏิบัติและสถานะ เพราะท่านมิได้พูดและปฏิบัติตามอารมณ์
หากแต่เป็นวะฮฺยูและการประทานให้ลงมา

(2) วัสดุลายเส้น ได้แก่ การ์ตูนลายเส้น แผนภูมิ แผนสถิติ

(3) วัสดุมีทรง ได้แก่ หุ่นจำลอง ของจริง

ข. เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่

(1) เครื่องเสียง เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นแผ่นเสียงและเครื่อง ขยาย

เสียง

(2) เครื่องฉาย เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์

ค. กิจกรรมโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่

(1) การศึกษานอกสถานที่

(2) การจัดนิทรรศการ

(3) การจัดสถานการณ์จำลอง

นอกจากนี้ ชีรพงษ์ แก่นอินทร์ (2537 : 143) ได้สรุปหลักการเลือกสื่อการเรียน การสอนตามหลักของเดวิส (Davies, 1981) ไว้ว่ามีหลักการเลือก ดังนี้

ก. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

ข. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ ให้ผลต่อการเรียนการสอนมาก

ที่สุด

ค. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน

ง. เป็นสื่อที่สะดวกในการใช้ มีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป

จ. เป็นสื่อที่มีคุณภาพ

ฉ. มีราคาไม่แพงมากจนเกินไป

สื่อการเรียนการสอนมีคุณค่าทั้งแก่ผู้สอนและผู้เรียน ชีรพงษ์ แก่นอินทร์ (2537 : 142-143) ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้สอนว่า มี 5 ประการ ดังนี้

ก. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอน

ข. ทำให้ผู้สอนสนุกสนานไปกับการสอน

ค. เมื่อผู้สอนเห็นคุณค่าของสื่อ ก็จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการผลิตอุปกรณ์ ค้นคว้าหาวิธีใหม่ๆ ตลอดจนเป็นผู้เฝ้าหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

ง. ครูที่พูดไม่เก่งจะมีความเชื่อมั่นในการสอนมากขึ้น เพราะการเรียนการสอนจะไม่ใช่ครูเป็นผู้พูดคนเดียวอีกต่อไป

จ. ช่วยให้ผู้สอนมีโอกาสสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตลอดจนสามารถนำเอาประสบการณ์แปลกๆ นอกชั้นเรียนมาเสนอผู้เรียนได้เสมอ

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหรืออุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวก เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการเรียนการสอน เพราะถ้าขาดอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกแล้วจะไม่สามารถช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นได้ ในขณะที่เดียวกัน การใช้อุปกรณ์การสอนอย่างถูกต้องและเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนรวดเร็ว บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์การเรียนรู้

2.5.4 ด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม

การที่จะให้นักเรียนเป็นบุคคลที่ดีมีคุณภาพเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไปนั้น ถือเป็นหน้าที่หนึ่งของครูผู้สอน และองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ครูจะต้องปลูกฝังให้กับนักเรียน คือคุณธรรมและจริยธรรม

2.5.4.1 ความหมายของคำว่า “คุณธรรม”

พระมหาดิศร ดิรสีโล (2540 : 55-56 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 49) กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึง ความดีสูงสุดปลูกฝังอยู่ในอุดมคติอยู่ในจิตสำนึกอยู่ในความรู้สึกฝึบซบซึ้งดีอันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกสนองความปรารถนา และได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ 3 นัย คือ

คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำเคยชิน

คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ยึดมั่นในการปฏิบัติทางจรยาต่อสังคม
 ยนต์ ชุ่มจิต (2541 : 219) ได้กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคลพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นหรือทั้งตนเองและผู้อื่น

ชัยญรัตน์ พุฒนพิตรหาน (2542 : 6) ได้สรุปว่าคุณธรรม หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นประโยชน์มีความถูกต้องดีงาม

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2544 : 123 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 49) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ในการ

ดำเนินชีวิต จะช่วยให้บุคคลได้ปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีความสำเร็จในงานที่ทำเป็นคนดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

อินตา ศิริวรรณ (2544 : 22) ได้กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลที่ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลิตผลของความดีเป็นธรรมชาติที่กล่าวได้ว่า ทำดีได้ดี ใจที่เป็นสุข คือ ใจของคนดี คำว่า ใจดี คือ ใจที่มีแต่จะให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ความดีจึงเป็นความไม่เบียดเบียน ทำร้าย ทำลายกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน ไม่ก่อสงครามวิวาาทบาดหมางกันเป็นอาทิ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกของบุคคลในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นลักษณะประจำตัวที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ

2.5.4.2 ความหมายของคำว่า “จริยธรรม”

ส่วนจริยธรรม นั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

อินตา ศิริวรรณ (2544 : 19) จริยธรรมมาจากภาษากรีกว่า Ethos แปลว่า ลักษณะนิสัยที่สามารถตัดสินคุณค่าได้ตามความหมายของความดี ความงาม และความสุข

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2527 : 32 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 48) สรุปความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง แบบแผนของความประพฤติที่ยึดหลักศีลธรรม ลักษณะที่แตกต่างระหว่าง “ศีลธรรม” และ “จริยธรรม” คือ ศีลธรรมเป็นหลักการของคุณงามความดีที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอิงหลักศาสนาและมีลักษณะเป็นสากล ส่วนจริยธรรมนั้นแม้จะมีความหมายบางส่วนคล้ายคลึงกับคำว่าศีลธรรมแต่มักเป็นคำที่ใช้ในสาขาพฤตินิยมศาสตร์เน้นลักษณะของความประพฤติที่สังคมนิยมชมชอบว่าถูกต้องเหมาะสม

บุญมี แทนแก้ว (2539 : 7) กล่าวว่า จริยธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการปลูกฝังฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรมลงในใจก่อน เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้วก็เป็นเหตุให้พฤติกรรมจริยธรรมได้ถูกต้อง

สาโรช บัวศรี (2544 : 107 อ้างถึงในถนอม แสงบุญ, 2548 : 48) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ค่านิยมในระดับต่างๆ ซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นต้องยึดถือ

จากความหมายของจริยธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง มาตรฐานหรือแนวทางในการปฏิบัติที่ดำรงทั้งทางกาย วาจาและใจให้เป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเอง ชุมชนและสังคมส่วนรวม

2.5.4.3 ความหมายของจริยธรรมอิสลาม

อิมามฆอซาลี ได้กล่าวถึง จริยธรรม ว่าหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ใจ ความซื่อสัตย์ ในอิสลามจะกล่าวถึงลักษณะของจริยธรรมที่มีต่ออัลลอฮ์ ต่อเพื่อนมนุษย์ และต่อสิ่งอื่นบนหน้าแผ่นดินนี้ นอกจากนี้ อิมามฆอซาลีได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็นสองลักษณะ คือ พฤติกรรมที่ดีและไม่ดี (Hussein Bahreise, 1981 : 30 อ้างถึงใน ซาฮาบียะห์ โตะอะอาลิม, 2544 : 27)

พื้นฐานของจริยธรรมอิสลาม หรือ จริยธรรมมุสลิม (Moral of Muslim) หมายถึง พฤติกรรมของคน (มุสลิม) ที่ได้ประพฤติปฏิบัติที่ดี ที่ถูกต้องตามกฎระเบียบต่างๆ ที่อิสลามได้กำหนดขึ้น และการประพฤติปฏิบัติดังกล่าวรวมทั้งพฤติกรรมทางใจ วาจา และกาย ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติพึงได้รับความสุขทั้งกายและใจในการดำเนินชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า จริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและใจของมนุษย์ (ซาฮาบียะห์ โตะอะอาลิม, 2544 : 27)

รากฐานของอิสลามได้จากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน (Al-Quran) ซึ่งเป็นพระมหาคัมภีร์อันประเสริฐ ได้รับการเปิดเผยให้แก่ศาสดามุหัมมัด คำสอนในอัลกุอานนั้นท่านศาสดาเป็นผู้อธิบายด้วยตัวท่านเอง โดยอาศัยคำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่าน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เรียกว่า อัล-หะดีษ (Al-Hadith) ดังนั้นอัลกุรอานและอัล-หะดีษ จึงเป็นข้อกำหนดและคำอธิบายถึงลักษณะของมุสลิม (อิมรอน มะลูลีม, 2539 : 10 อ้างถึงใน ซาฮาบียะห์ โตะอะอาลิม, 2544 : 26)

มุณีเราะฮ์ บินตุ อับดุลฆอฟูร (2532 : 47-48) กล่าวว่า อิสลามส่งเสริมสิ่งที่ดีและห้ามปรามสิ่งชั่ว ดังนี้

อิสลามส่งเสริม

- ก. การทำความดี
- ข. ความมีสำนึก
- ค. การให้อภัย
- ง. จรรยาบรรณ
- จ. ความเมตตากรุณา
- ฉ. ความรัก ความเป็นพี่น้องกัน
- ช. การควบคุมตนเอง
- ซ. ความรับผิดชอบ
- ฌ. การดำเนินชีวิตสายกลาง
- ฎ. การศึกษา

- ฎ. ความอดทน
- อิสลามห้ามปราม
- ก. การหน้าไหว้หลังหลอก
- ข. การพูดปด ให้ร้าย พูดจาไร้สาระ
- ค. การเย่อหยิ่ง จองหอง ลืมตน
- ง. การผูกพยาบาท
- จ. การอิจฉาริษยา
- ฉ. การคดโกง
- ช. การขโมย
- ซ. การกดขี่ข่มเหง ทำร้ายผู้อื่น
- ฌ. การขูข่มหรือก่อให้เกิดความเกลียดชัง
- ญ. การเป็นพยานเท็จ
- ฎ. การหมิ่นประมาท
- ฎ. และการกระทำที่เลวทราม

อับดุลการิม วันแอเลาะ (ม.ป.ป. : 6-8) ได้สรุปลักษณะที่เป็นจริยธรรมโดยชาวสะลัฟดังนี้

- ก. ต้องเป็นผู้ที่มีความอาย
- ข. ต้องเป็นผู้ที่ระงับการล้างแค้น ปองร้าย
- ค. ต้องเป็นผู้ที่กระทำแต่ความดี
- ง. ต้องเป็นผู้ที่ควาจาสำจะ
- จ. ต้องเป็นผู้ที่พูดน้อย
- ฉ. ต้องเป็นผู้ที่ทำมาก
- ช. ต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ
- ซ. ต้องไม่เป็นผู้ที่พลาดพลั้งเป็นนิจ
- ฌ. ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
- ญ. เป็นผู้มีบุคลิกน่าเกรงขาม
- ฎ. เป็นผู้ที่มีความอดทน
- ฎ. เป็นผู้ที่มีรู้จักขอบคุณ
- ฐ. เป็นผู้ที่มีความยินดี มีความเอ็นดู
- ฑ. เป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์

- ฅ. ไม่เป็นผู้ปากจัด
- ฉ. ไม่เป็นผู้ที่ชอบนินทา
- ค. ไม่เหยยให้คนวิวาทกัน
- ค. ไม่เหยยให้เกิดความเข้าใจผิด
- ค. ไม่เป็นผู้อิจนาริษา
- ท. ไม่เป็นผู้ที่ตระหนี่ถี่เหนียว
- ธ. รักเพื่ออัลลอฮ์
- น. เกลียดเพื่ออัลลอฮ์
- บ. โกรธเพื่ออัลลอฮ์
- ป. ยินดีเพื่ออัลลอฮ์

สรุปได้ว่า จริยธรรมอิสลาม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ดี ที่ถูกที่ควร ตามกฎระเบียบต่างๆ ที่อิสลามได้กำหนดขึ้น ละเว้นสิ่งทีอิสลามห้ามปราม และการประพฤติปฏิบัติดังกล่าวรวมทั้งพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ

2.5.4.4 การสอนของท่านเราะสูดลลอฮ์ ﷺ ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม

ในการให้การเรียนการสอนศาสนาอิสลามนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงชี้แนะท่านเราะสูดลลอฮ์ ﷺ ไม่ให้เลือกปฏิบัติต่อผู้เรียนดังตัวอย่าง เมื่ออับดุลลอฮ์บุตรของอุมมัมักตูม ซึ่งเป็นคนตาบอดมาหาท่านโดยขอรื่องให้สอนเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาในขณะที่ท่านกำลังแลกเปลี่ยนความเห็นกับบรรดาผู้นำของชาวกูร์อัยฮ์และแล้วท่าน ได้แสดงสีหน้าบึ้งตึงและผินหลังให้ จากนั้นอัลลอฮ์ ﷻ จึงประทานโองการลงมา แนะนำว่า

(1-2 :) عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿١﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿٢﴾

ความว่า “เขา (มุหัมมัด) ได้แสดงสีหน้าบึ้งตึงอันเนื่องจากมีคนตาบอดมาหาเขา”

(อาบาษา : 1-2)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงชี้แนะท่านเราะสูดลลอฮ์ ﷺ ไม่ให้เลือกปฏิบัติต่อผู้เรียนถึงแม้ผู้เรียนจะมีฐานะอย่างไร ถ้ามีความสนใจในเรื่องศาสนาก็จงอย่าเลือกปฏิบัติ หลังจากที่อายะฮ์นี้ถูกประทาน เมื่อชายผู้นี้มาหาท่าน ท่านจะกล่าวว่ ขอต้อนรับผู้ที่พระเจ้าของฉันดำหนิฉัน

(เทคโนโลยีการศึกษาของนบีมูหัมมัด, 2549 : ระบบออนไลน์) ท่านเราะฮูสูล ﷺ ไม่เพียงเป็นครูผู้สอนที่คอยประสาทความรู้ต่างๆ แก่บรรดาเศาะหาบะฮ์เท่านั้น ท่านยังเป็นนักอบรมจริยธรรมที่สูงส่งอีกด้วย ดังนั้น ในกระบวนการเรียนการสอนของท่าน ท่านจะทำการประสาทความรู้ควบคู่กับการอบรมจริยธรรมไปด้วย ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในอัลกุรอานว่า

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾

ความว่า “พระองค์ (อัลลอฮ์) ทรงเป็นผู้ส่งเราะฮูสูลท่านหนึ่งในหมู่ผู้ไม่รู้จักหนังสือจากพวกเขาเอง เพื่อทำการสาธยายอายาตต่างๆ ของพระองค์แก่พวกเขาและทรงขัดเกลา (จริยธรรมแก่) พวกเขาให้สุผ่อง และทรงสอนคัมภีร์และความสุขุมคัมภีร์ภาพแก่พวกเขาและแม้ว่าแต่ก่อนนี้พวกเขาอยู่ในการหลงผิดอย่างชัดแจ้งก็ตาม” (อัลอุมมะฮ์ : 2)

ด้วยความเอ็นดูเมตตาและความสุขุมคัมภีร์ภาพของพระองค์จึงได้ส่งเราะฮูสูลคนหนึ่งจากพวกเขาที่อ่านหนังสือไม่ออก เพื่อที่จะสาธยายข้อบัญญัติต่างๆ ที่มีอยู่ในอัลกุรอานและเพื่อจะชักฟอกพวกเขาให้บริสุทธิ์จากการปฏิเสธศรัทธาและความผิดต่างๆ โดยที่สภาพของพวกเขาก่อนส่งเราะฮูสูล ﷻ มานั้นอยู่ในการหลงผิดอย่างชัดแจ้งจากแนวทางที่เที่ยงตรง

ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมนี้มีความสำคัญในการเรียนการสอนมากเช่นกัน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในรูปแบบของการเรียนการสอนหรือในรูปแบบของการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนเพราะการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม (ฟาฎินา วงศ์เลขา, 2551 : 23)

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 1) ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝัง เพื่อสร้างคุณลักษณะของพลเมืองให้มีคุณภาพบุคลิกลักษณะ อุปนิสัย และพฤติกรรมให้เป็นคนดี มีศีลธรรมตามความต้องการและความจำเป็นของประเทศชาติ 10 ประการคือ

- ก. มีระเบียบวินัย
- ข. มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
- ค. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ

ง. สำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ
 จ. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
 ฉ. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ช. มีพละทานที่สมบูรณ์

ซ. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ

ฅ. มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ

ญ. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูทวาที กล้าหาญ และสามัคคี

ส่วน ยนต์ ชุมจิต (2544 : 324) ได้กล่าวสรุปว่า คุณธรรม จริยธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์หรือมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังต่อไปนี้

ก. ประโยชน์ต่อตนเอง

(1) ทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบ

(2) ทำให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตส่วนตัว

(3) ได้รับการยกย่องสรรเสริญเทิดทูนบูชาจากคนทั่วไป

(4) ครอบครัวยั่งยืน

ข. ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

(1) ประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น

(1.1) สถาบันครอบครัวของตนได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป

(1.2) สถาบันการศึกษาหรือสถาบันที่ประกอบอาชีพธุรกิจมีชื่อเสียงทำให้

บุคคลอื่นศรัทธาเลื่อมใส

(1.3) สถาบันหรือหน่วยงานที่ตนสังกัดมีความเจริญก้าวหน้า

(2) ประโยชน์ต่อชุมชน เช่น

(2.1) สังคมได้รับความสงบสุข

(2.2) สังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว

(3) ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

(3.1) สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความจงรักภักดีและเห็นความสำคัญของสถาบันดังกล่าวอย่างแท้จริง

(4) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะทุกคนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และเต็มใจยึดถือปฏิบัติตาม

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ช่วยให้คุณเป็นคนดีงาม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุขและประเทศชาติก็มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

2.5.5 ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

การประเมินผลการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเรียนการสอนเพื่อจะได้ทราบว่า นักเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใดเพื่อจะได้พัฒนาปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป ดังเช่นที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทำการประเมินเสาะหาเบาะฮะฮุของท่าน ดั่งหะดีษที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ถามบรรดาเสาะหาเบาะฮะฮุว่า

: : ?))
: . : ? .
1((

ความว่า “พวกท่านรู้ไหม ใครคือมุสลิม? พวกเขาตอบว่า อัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์เท่านั้นที่รู้ ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า มุสลิมคือผู้ที่ทำให้มุสลิมปลอดภัยจากลิ้นและมือของเขา ท่านเราะสูล ﷺ ถามต่ออีกว่า พวกท่านรู้ไหม ใครคือมุอิมิน? บรรดาเสาะหาเบาะฮะฮุ ตอบว่า อัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์เท่านั้นที่รู้ยังท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า มุอิมินคือผู้ที่ทำให้มุอิมินอื่นได้รับการคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สินของเขา”

จากหะดีษท่านนบี ﷺ ได้ทำการประเมินความรู้ของบรรดาเสาะหาเบาะฮะฮุก่อนที่จะทำการสอน โดยตั้งคำถามก่อนที่จะสอนว่า ใครคือมุสลิม จากนั้นเมื่อผู้เรียนหรือเสาะหาเบาะฮะฮุไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นจึงค่อยบอกว่า มุสลิมคือผู้ที่ทำให้มุสลิมปลอดภัยจากลิ้นและมือของเขา

2.5.5.1 ความหมายของการประเมินผลการเรียนการสอน

วิริยา บุญชัย (2529 : 9 อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 54) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลว่า เป็นการกำหนดค่าหรือตีค่า หรือวัดคุณค่าในสิ่งที่ต้องการทราบในทางรวมๆ

¹ บันทึกหะดีษโดย al-Tirmidhiy, 1978 หะดีษหมายเลข 2873

เช่น กำหนดคำว่า ดี เลว สวย เป็นต้น ในการกำหนดค่าหรือตีค่านั้น อาศัยจากการทดสอบและวัดผล มาประมวลแล้วลงความเห็นว่าเป็น “ดี” “สวย” หรือ “ไม่สวย” การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในการตัดสินใจนั้นครูจำเป็นต้องอาศัยขบวนการ เพื่อช่วยให้ การตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้อง ขบวนการดังกล่าว ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล (การวัดผล) เพื่อ เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้อีกกับข้อมูลที่มีเกณฑ์มาตรฐานอยู่แล้ว ต่อจากนั้นก็กำหนดคุณค่าหรือตัดสิน โดยการอาศัยข้อมูลการวัดผลดังกล่าวแล้วการประเมินผลถือว่ามีส่วนสำคัญในการปรับปรุงการ เรียนของนักเรียนด้วย

สุรงค์ ไคว้ตระกูล (2536 : 14-15) การประเมินผลควรเป็นสิ่งที่อาจารย์และ นักศึกษาถือว่าเป็นประโยชน์ เพราะการประเมินผลสัมพันธ์ 3 ประการ ประการที่หนึ่งคือ จุดประสงค์ ประการที่สองคือ เนื้อหาและวิธีการสอน ประการที่สามคือ การประเมินผลการสอนซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาเพื่อต้องการทราบว่าจุดประสงค์ที่วางไว้มีความ สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ คำถามจึงควรตัดแปลงมาจากวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุปว่าการประเมินผลการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการ กำหนดค่า หรือ การตีค่าสิ่งที่ต้องการทราบในภาพรวม โดยอาศัยข้อมูลจากการทดสอบและวัดผล มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสิน

2.5.5.2 แนวการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

การวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา คือ กระบวนการ ตรวจสอบผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจประวัติและความสำคัญของศาสนา อิสลามและนำมาปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ด้านเจตคติเกิดความยึดมั่นในหลักศรัทธา การกระทำความดีตามบทบัญญัติอิสลามและด้านทักษะการประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติ อิสลามและนำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้อิสลามศึกษามุ่งให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้งด้านความรู้และ คุณธรรมอย่างสมดุล โดยมีองค์ประกอบคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัยและ ทักษะพิสัย ผู้สอนจึงควรวัดและประเมินผลการเรียนเป็น 3 ระยะ ดังนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 285)

ก. การประเมินผลก่อนเรียน

การประเมินผลนี้ ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจึงควรมีข้อมูล พื้นฐานในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของชุมชนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้จะทำให้ผู้สอนกำหนดรูปแบบและวิธีการประเมินผลก่อนเรียน ได้ดียิ่งขึ้น การดำเนินการประเมินผลก่อนเรียนนี้ทำได้หลากหลายวิธี เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ การอภิปราย การใช้แบบทดสอบและการสังเกต เพื่อประเมินว่าผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมมากน้อยเพียงไร ถ้าพบว่าผู้เรียนมีความรู้หรือทักษะพื้นฐานไม่เพียงพอ ผู้สอนควรจัดกิจกรรมหรือสอนซ่อมเสริมให้ผู้เรียน ซึ่งจะมีผลสำคัญต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และร่วมกิจกรรมในสาระที่จะเรียนรู้ต่อไปได้อย่างมั่นใจ ทั้งนี้ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องทำการประเมินผลก่อนเรียนทุกชั่วโมง แต่ควรจะทำ การประเมินผลก่อนเรียน เมื่อผู้สอนจะสอนสาระใหม่เท่านั้น (กรมวิชาการ 2546 : 285)

ข. การประเมินผลระหว่างเรียน

การประเมินผลระหว่างเรียน คือ การตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาตามความคาดหวังไว้เพียงไร ผู้สอนจึงควรประเมินผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยประเมินจากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม การกล้าแสดงความคิดเห็น ความรับผิดชอบขณะที่ทำงานกลุ่ม ตลอดจน แบบฝึกหัดและการตรวจชิ้นงานของผู้เรียน เพื่อประเมินผลแล้วผู้สอนควรนำผลการประเมินไปปรับปรุงการสอนต่อไป (กรมวิชาการ 2546 : 285)

ค. การประเมินผลหลังเรียน

การประเมินผลหลังเรียนมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีความตระหนักและเห็นคุณค่าของสาระที่เรียนรู้อันสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นกิจนิสัยด้วยความเต็มใจ เกิดความภาคภูมิใจ ผู้สอนจะประเมินได้จากการสังเกต การสอบถามผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน เพื่อนครูและบุคคลอื่นๆ ในชุมชนของผู้เรียน (กรมวิชาการ 2546 : 285)

สุรชัย ขวัญเมือง (2522 : 191-192 อ้างถึงใน ถนนอม แสงบุญ, 2548 : 54) ได้เสนอเทคนิคในการวัดผลและประเมินผลสำหรับครู เพื่อทำให้ทราบความก้าวหน้าของนักเรียนมี 4 ประการ ดังนี้

- (1) การสังเกต
- (2) การสัมภาษณ์
- (3) การตรวจผลงาน
- (4) การทดสอบ

สมพร สุกตัญญู (2525 : 113 อ้างถึงใน ถนนอม แสงบุญ, 2548 : 54) ได้กล่าวถึงเครื่องมือต่างๆ ที่นิยมใช้วัดผลในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษามีดังนี้

- (1) การสังเกต
- (2) การตรวจสอบการปฏิบัติงาน
- (3) การตรวจผลงาน
- (4) การสอบข้อเขียน
- (5) การวัดผลด้วยตนเอง

ส่วนภัทรา นิคมานนท์ (2537 : 6-7) กล่าวว่า การวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพและได้ผลตามจุดมุ่งหมาย ควรปฏิบัติดังนี้

(1) วัดให้ตรงกับจุดประสงค์ในกรวัดผลแต่ละครั้ง ถ้าผลของการวัดไม่ตรงกับคุณลักษณะที่เราต้องการจะวัดแล้ว ผลของการวัดจะไม่มี ความหมายและก่อให้เกิดความผิดพลาดในการนำไปใช้

(2) ใช้เครื่องมือที่ดีมีคุณภาพ ผลของการวัดจะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้วัด ถ้าหากเครื่องมือที่ใช้วัดมีคุณภาพไม่ดีพอแล้วการวัดนั้นก็ให้ผลที่ไม่เกิดคุณค่าใดๆ

(3) มีความยุติธรรม สิ่งที่ถูกวัดจะต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เหมือนกัน กัน ไม่มีลำเอียงหรือเลือกที่รักมักที่ชัง

(4) แปลผลได้ถูกต้อง การแปลผลทุกครั้งผลที่ได้ออกมาย่อมเป็นตัวแทนของจำนวนหรือระดับคุณลักษณะที่ต้องการวัดนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผลการวัดมักออกมาในรูปของคะแนนหรือลำดับที่ ซึ่งการแปลผลจะได้ดีมากขึ้นขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลผลว่าสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด

(5) ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดที่ดินนอกจากจะเป็นการตรวจสอบว่าสิ่งที่วัดมีคุณภาพเช่นไร แล้วยังมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการวัดไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาได้ดีขึ้นด้วย

ดังนั้นการวัดและการประเมินผลการเรียนควรมีลักษณะและเทคนิคที่หลากหลาย และให้ความสำคัญกับผู้เรียน ในการมีส่วนร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองด้วย ในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น อาจจะเป็นการประเมินโดยการประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงาน แบบทดสอบ เป็นต้น หรือ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน โดยการสังเกตการปฏิบัติงาน การใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน และการติดตามผลหลังการเรียน เป็นต้น ด้วยเหตุที่การเรียนรู้และการประเมินผลล้วนแต่เป็นกิจกรรมทางสังคม ซึ่งบุคคลหลายฝ่ายมีบทบาทเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จึงไม่ควรกำหนดมาตรฐานในการวัดและประเมินผลไว้ตายตัวตั้งแต่ที่แรก แต่ควรเปิดโอกาสให้มีการอภิปราย ชักถาม และทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อจะนำไปสู่การเข้าใจ

ตนเองและหาทางพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะดีกว่าการที่จะตัดสินว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความบกพร่องหรือล้มเหลวในเรื่องใด ซึ่งจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้การเรียนรู้อิสลามศึกษามุ่งให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และคุณธรรมอย่างสมดุล โดยมีองค์ประกอบคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการเตรียมการสอน

สมยศ แสงอรุณ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ครูที่สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ในปีการศึกษา 2532 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสถิตินี้ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t-test ผลจากการศึกษาพฤติกรรมการสอนด้านการเตรียมการสอน พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับมาก คือ ครูให้นักเรียนเตรียมบทเรียนมาล่วงหน้า ส่วนพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด คือ ครูเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนสำรองเพื่อยืดหยุ่นในการสอน

สุชาติ ศรีสุวรรณ (2528 : บทคัดย่อ อ้างถึงใน ถนอม แสงบุญ, 2548 : 36) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเลย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนและการศึกษาเอกสารของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาที่โรงเรียนประถมศึกษาจัดมากที่สุด คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูเรื่องการวางแผนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการเตรียมการสอน สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับมาก คือ ครูให้นักเรียนเตรียมบทเรียนมาล่วงหน้าซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดีควรนำมาเป็นแบบอย่าง ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ควรละเลย คือ ครูเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนสำรองเพื่อยืดหยุ่นในการสอน

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สมยศ แสงอรุณ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูที่สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ในปีการศึกษา 2532 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t-test ผลจากการศึกษา ในด้านพฤติกรรมการสอนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ครูใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด ส่วนพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด คือ ครูเน้นการคิดและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นผู้เรียน การแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่ผู้สอนเตรียมเพื่อการเรียนการสอน การเน้นการคิดและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และอื่นๆ อีกมากมาย ล้วนเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอนที่มีคุณค่า เพราะ การจัดกิจกรรมนั้นทำให้ผู้เกิดความสนใจในการเรียน ไม่ทำให้การเรียนน่าเบื่อ อันจะส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการเรียนต่อไป

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

กุลวดี เรืองเดช (2518 : 60-63) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูด้านการเตรียมการสอนและด้านการใช้อุปกรณ์การสอนของครูที่สอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เพศ วุฒิการศึกษา จำนวนปีที่สอน ชั้นที่ทำการสอนและสังกัดของโรงเรียนที่ต่างกันมีพฤติกรรมการสอนในด้านการเตรียมการสอนมากและใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนมากด้วย

ประพัฒน์ ศรีสุข (2536 : บทคัดย่อ) ได้สำรวจปัญหาและความต้องการของครูระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูระดับประถมศึกษามีปัญหาด้านคุณลักษณะของครูด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการในด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์อยู่ในระดับมาก

สมยศ แสงอรุณ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ครูที่สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ในปีการศึกษา 2532 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t-test ผลจากการศึกษาในด้านพฤติกรรมการสอนด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับมาก คือ ครูใช้สื่อการเรียนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ครูได้รับความสะดวกในการนำสื่อไปใช้ประกอบบทเรียน และครูมีทักษะในการใช้สื่อการเรียน ส่วนพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเก็บรักษาสื่อการเรียน ครูใช้สื่อการเรียนสรุปบทเรียนและครูใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนประกอบบทเรียน

อามีเนาะ มามู (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนราธิวาส” พบว่า

ระดับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าในภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน ครูอิสลามศึกษาที่ไม่มีวุฒิครูเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารส่วนมากมีปัญหาด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เช่น สื่ออิสลามศึกษามีไม่เพียงพอ ผู้บริหารไม่ให้คำแนะนำในการผลิตสื่อ และด้านพัฒนาครูผู้สอน เช่น จัดอบรมทางวิชาการน้อยมาก และไม่เปิดโอกาสให้ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนอื่น สำหรับข้อเสนอแนะส่วนมากได้เสนอแนะไว้ คือ ควรจัดสรรสื่ออิสลามศึกษาให้เพียงพอ ควรให้การอบรมเกี่ยวกับทักษะและเทคนิคการผลิตสื่อ ควรจัดอบรมทางวิชาการในวิชาอิสลามศึกษาให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้ครูสอนอิสลามศึกษาได้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนอื่นๆ

ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาส่วนมาก มีปัญหา คือ สื่อมีไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ไม่มีห้องเรียนเป็นเอกเทศจึงไม่สามารถตกแต่งห้องเรียนได้ ห้องละหมาดและห้องปฏิบัติศาสนกิจมีไม่เพียงพอ สำหรับข้อเสนอแนะส่วนมากได้เสนอแนะไว้คือ ควรจัดสรรสื่อให้พอเพียงต่อความ

ต้องการ ควรมีการอบรมการผลิตสื่อ ควรมีการจัดห้องอิสลามศึกษาเป็นเอกเทศ และควรจัดห้องละหมาดหรือห้องปฏิบัติศาสนกิจให้เพียงพอ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน สรุปได้ว่า การใช้สื่อในการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนง่ายขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การใช้สื่อมีประสิทธิภาพ ควรมีการอบรมทักษะการใช้สื่อและเทคนิคการผลิตสื่อ เพราะบางครั้งสื่อมีไม่เพียงพอจึงต้องอาศัยเทคนิคการผลิตสื่อเข้ามาช่วย เพื่อให้การเรียนการสอนมีความสมบูรณ์มากขึ้น

2.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม

สุรินทร์ รอดเมือง (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาพลศึกษาของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา โดยส่วนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น บุคลิกภาพที่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนที่อยู่ในระดับมากได้แก่ การเตรียมการสอน การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม การวัดและประเมิน ผลการเรียนการสอน การดำเนินการสอน การจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียนและการบริหาร วัสดุอุปกรณ์และสถานที่

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในทุกสาระวิชา ถึงแม้แต่ในวิชาพลศึกษาก็เช่นกัน ทั้งนี้การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมนั้นก็เพื่อการปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2.6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2536 : 123) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าครูในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียน โดยครูส่วนใหญ่ทดสอบย่อยนักเรียนในระหว่างภาคเรียนและครูวัดผลการเรียนของนักเรียนในขณะที่สอน โดยการตรวจแบบฝึกหัด

กุศล หาญยศ (2539 : 87 อ้างถึงใน ถนนอม แสงบุญ, 2548 : 58) ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการสอนวิชาพลศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 8 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผลวิชาพลศึกษา ครูพลศึกษาไม่สามารถวัดและ

ประเมินผลได้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้แบบสอบถามมาตรฐานทางพลศึกษา และไม่มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างแบบทดสอบขึ้นมาใช้เอง เพื่อนำไปใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอน

สมยศ แสงอรุณ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ครูที่สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ในปีการศึกษา 2532 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t-test ผลจากการศึกษา ในด้านพฤติกรรมการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ครูซักถามนักเรียนในขณะที่สอน และทดสอบความก้าวหน้าของนักเรียนหลังจบเรียนแต่ละเรื่อง ส่วนพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด คือ ครูตรวจและติดตามผลการปฏิบัติงานของนักเรียนอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการวัดผลและประเมินผล สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผล เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนแล้วนำมาประเมินค่าตัดสินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่านักเรียนมีความรู้ ทักษะความสามารถและคุณลักษณะบรรลุเกณฑ์ตามจุดมุ่งหมายนั้นหรือไม่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความก้าวหน้าของนักเรียน และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนในครั้งต่อไป ดังนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ เทคนิคการวัดผลและประเมินผลตลอดจนหลักการในวัดผลและประเมินผลจนเกิดความชำนาญและนำไปใช้ได้เหมาะสม